

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

קרה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת קרח

- א . . . . . משמיא מיהב יהבי - כל רכושו ומהותו ניתן לאדם מן השמים ואי אפשר לקחת לבד . . . . .
- ג . . . . . והיה ה' מבטחו - ישליך יהבו ומשאו על ה' והוא יכלכלהו . . . . .
- ד . . . . . מקום נתבצר להם - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה . . . . .
- ה . . . . . פנה אל תפילת הערער - הקב"ה שומע ומאזין תפילת 'כל' פה . . . . .
- ז . . . . . שלא תעלה קנאת אדם עלי - הקנאה מוציאה את האדם מן העולם . . . . .
- ט . . . . . קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי . . . . .
- י . . . . . גבולות חלק בעולמו - עבודת האיש הפשוט באופן שהעמידו לו מן שמיא נחשבת לו כעבודת כה"ג לפני ולפנים . . . . .
- יא . . . . . ולא יהיה בקרח ובעדתו - הרחק מן המחלוקת כבורח מהאש בפרט בראשיתה של מחלוקת . . . . .
- יז . . . . . יעזור עיני חכמים - המחלוקת מעוררת עיני האדם . . . . .
- יט . . . . . בולם פיו - חוסך מעצמו מאה דינים . . . . .
- כב . . . . . בקהלם אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים . . . . .
- כד . . . . . כלי מחזיק ברכה - פרנסתו של אדם תלויה במידת התרחקותו ממחלוקת וקירבתו ל'שלום'. . . . .
- כה . . . . . אם אין שלום אין כלום - כמה גזירות קשות באות מחמת המחלוקת וכמה טובות באות עקב השלום וזהירות בכבוד חברו . . . . .
- ל . . . . . בהדי פניא דמעלי שבתא - זהירות מיוחדת ממחלוקת בערש"ק וביום השבת . . . . .
- לא . . . . . לשוננו לך - כוחה של שמירת הלשון למב ולמוטב . . . . .
- לב . . . . . וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח - מעלת וסגולת שבת ראש חודש . . . . .

קרח

קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ואכן, פרשה זו יפה נדרשת (במדרש תנחומא, רש"י) בתורת האמונה*, כי כל ה'מחלוקות' והסכסוכים שיש בין הבריות שורשם בחוסר אמונה ובטחון. ואפרש שיחתתי, כי כל אדם דואג לעצמו ולפרנסתו, ומשמר על כבודו הרם והנישא כשומר על כתר המלך בכבודו ובעצמו... עתה, אם יבוא מאן דהו ויפגע בכבודו או יגע בפרנסתו, ואף אם רק 'נדמה' לו שכן היה הרי עליו לקנא קנאת ה' צבקות.... ומשם הדרך קרובה להדליק את האש הגדולה ולהבעירה בתבערת המחלוקת. ואילו היה מאמין באמונה שלימה שהכל משמים היה מכיר שהוא וכל גורלו נתונים בידי הבורא יתב"ש, וכל מה שהצליח עד היום בפרנסה ושאר ענינים 'מחוט ועד שרוך נעל' אינו אלא כי הצליח ה' דרכו, ממילא לא היה מתפעל כ"כ כשאחרים מעוללים לו נזק צער וכו', שהרי אין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם אלא 'כי הוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד'.

ובך היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל אומר, יהודי החי מתוך אמונה בה' אינו פוגע בשום בריה שבעולם ואינו נפגע משום בריה שבעולם לא ברוח ולא בגשם. כי יודע הוא אל נכון שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לח:)², ואי אפשר לשום בריה

משמיא מיהב יהבי - כל רכושו ומהותו ניתן לאדם מן השמים ואי אפשר לקחת לבד

בפרשתן (טו א) ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי. ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדו"ין זי"ע (ליקוטי דבר"י ד"ה ויקח קרח) כי זו הייתה טעותו של קרח שדימה בנפשו אז מ'נעמט זיך אליין - שאפשר לו לאדם לקחת שררה ומנהיגות לעצמו, ולא הבין ש'לך ה' הגדולה, ורק בידו לגדל ולחזק לכל, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה.) 'משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי, שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך האדם בעצמו - משקל לא שקלי, אי אפשר לו לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידו כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמוד לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

כך היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת ה' אות סב) את דברי הגמרא (חגיגה ד.) 'איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו', איזהו שוטה מי הוא 'שוטה', המאבד את הידיעה, שכל אשר לו הוא רק מה שנותנים לו מן השמים, ואין האדם

א. ראשית דבר עלינו להקדים כי פשיטא ואצ"ל שאין לנו שום השגה והבנה בכל עניינו של קרח, ובאמת קדושתו שגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון' - מדרגה שלא כל אחד זוכה לכך. וכך איתא מהאריז"ל שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהילים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח' סופי תיבות קר"ח (ספר הליקוטים סימן צ"ב). מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה בהתקרב אלינו ואפילו רק לתוך ד' אמותינו איזה ענין העומד בגבולה של מחלוקת, שנזהר לברוח ממנה ולהתחזק באהבת רעים.

ב. שמעתי מאחד מחשובי הרבנים מגדולי מרביצי התורה בעיה"ק ירושלים לבאר את הנוסח שאנו אומרים בזמירות למוצש"ק 'זרענו וכספנו ירבה כחול', מה ענין זה לזה. וביאר בדרך משל לשני ידידים מנוער שלמדו יחדיו ב'תלמוד תורה' ומשם בישיבה וכו'. לאחד מהם נולדו ח"י (18) צאצאים בליעה"ר, שכל אחד מהם בנה בית בשעטומ"צ והוליד לא פחות מט"ו (15) עד י"ז (17) צאצאים, ואף 'תולדותיהם כיוצא בהם'. לעומתו עמד רעהו בקושי עם בן יחיד ובת יחידה שנולדו לו בהפרש שנים רבות בין זה לזו, ואף בניו הלכו בדרכיו וכיו"ב לגבי דור השלישי. נמצאו השניים עומדים כשהם מתקרבים לשנת התשעים - לזה כשלושת אלפי צאצאים, ולרעהו כשני מנינים צאצאים ותנו לא מידי... וכי יעלה על הדעת לומר שזה נטל מזה... והרי אפילו השוטה לא יאמר שבא זה ולקח צאצאיו הרבים ממכסתו של ידידו מנוער...

ובזה יתבאר ה'סמוכים' שבין 'זרענו לכספנו' - כי כמו שבזה לא תאמר שאחד נטל וחסף משל רעהו, ובוודאי שאין

ויזכור את דברי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע (בהנהגות' שלו), וז"ל. להזוהר מכעס, וטוב לזכור כי הכל מהבורא ית', כדאיתא (חולין ז:): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ואפילו מבעל בחירה. וכאשר האדם חי באמונה שאין דבר הנעשה שלא בהשגחה העליונה יהא נקל בעיניו להתגבר על מידת הכעס, שהרי מאמין בכל ליבו ונפשו ששום אחד לא פגע בו והזיקו, ואף הוא לא הפסיד לעצמו על ידי רשלנותו וכדומה, אלא הכל היה כפי אשר נגזר משמיא.

ואף אם 'נראה לעיניים' שפלוגי עשה לו משוב ועד רע, יבין כי הוא שלוחו של השי"ת ולא מעצמו עשה את הדבר הזה כדאיתא ב'ספר התניא' (אגרה"ק כ"ה), וז"ל (בשינוי קצת). אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם. והטעם מוכן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאתה"ה הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל, ואף שחברו שהוא 'בעל בחירה' מקללו או מכהו או מזיק ממונו, [ואכן, מוזק זה יתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו], אעפ"כ על הניזוק כבר

שבעולם לתת איזה דבר לרעהו ולא לקחת מרעהו אם לא ציווה ה' כי כך יהיה. אם כן, על מה יפגע בחברו (כתשובה - נקמה או עונש, על מה שעולל לו וגרם לו רעה) הרי חברו לא עולל לו מאומה. כמו"כ מה לו להיפגע ממנו אם לא רעהו גרם לו מאומה, כי כל אשר עשה לו רעהו על פי מאמר ה' היה.

אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. כי כאשר אי מי קילל אותך או ברכך, הזיקך או הועיל לך ברוח בנפש ובנשמה, ביזה אותך או לאידיך כיבד אותך, העניק לך או לקח ממך, דיבר עליך טוב או רע וכו' וכיו"ב. הרי המאמין יודע אל נכון שלא מידי פלוגי הבזיון, ולא אלמוני קיפח את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השידוך, ולא שמעון דיבר עליו סרה לעיני כל הקהל, לא לוי לקח לו את ה'עמוד' ולא יהודה הסתיר לו את 'אור החמה' בבניית המרפסת (הפחותה מד' על ד' אמות)... וכו'. כי כל אלו המעשים והמאורעות נעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומה לו לאדם כי ילין על חברו.

ריבוי בניו של פלוני באים לו 'על חשבון רעהו'. כיו"ב ממש לענין 'כספנו' אין מקום לחשוב ולומר כי ריבוי של האחד בא לו על חשבוננו של השני.

ג. סיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על שני צדיקים קדושי עליון שלימים גבה טורא ביניהם על עניינים נעלים ורמים. שלח אחד מהם שהיה ידוע בגאונותו הכבירה יותר מרעהו מכתב אל הצדיק השני וכתב לו 'הידעת לספור כל אותיות שבתורה... הידעת לספור כל אותיות שבש"ס, ספרא, ספרי, מכילתא... הידעת לספור כל אותיות שברש"י... אם לאו כלך לך ומה לך כי באת לחלוק עלי'. שלח לו הצדיק השני במענה לאמר 'אודה ולא אכחיד כי אכן לא ידעתי לספור כל זאת, אך ידיעה אחת ידעתי - וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ועל הארץ מתחת אין עוד', וחוששני שידיעה זו לא ידע מר... (דברי תורה פר' בראשית).

ד. ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת - וכל ה'הלוך ילך' שלו יהיה עפ"י 'דרך האמונה' יחסוך מעליו כל צער וכאב לב הבא לאדם מ'קנאה תאוה וכבוד'. כי באמונתו יודע הוא א. שאין יכולת ביד בריה בעולם לקחת מעמו מאומה, ובזה יחסוך מעצמו את הקנאה, שהרי כל אשר לרעהו אינו על 'חשבוננו', ואם ירצה הקב"ה יעניק לו פי אלף ככה מבלי שיצטרך לקחת מאומה מרעהו ה'מצליח' והעשיר. ב. עוד ידע שאין ביד בריה בעולם לתת לו מאומה (רק בציווי ה' ניתן לו) ובזה מונע מעצמו רדיפת הכבוד, כי גם ה'כבוד' ביד ה' הוא. ג. אי אפשר לו לקחת לעצמו איזה הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא, ובזה חוסך את התאוה.

וכך מתאמרא משמיה דהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, שהנמצא בהאי עלמא ורואה שיש מנהיג לבירה - אי אפשר שיקנא בחברו, או יתאוה לדבר גשמי, וכן לא ירדוף אחר הכבוד, כי יודע הוא שאין עוד מלבדו, ומה שיש לזולתו או שאר תאוות אינם אלא פרי הדמיון, כי אי אפשר שיגיע לאדם יותר מכפי הנקצב לו מלעילא. וזה פירוש דברי המשנה (אבות ד בא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם', כי השקוע בג' דברים הללו סימן הוא שאיננו חי כלל בהאי עלמא (באור האמונה), כי אם בעולם הדמיון והכזב.

וכבר ביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (הובא גם באמרות משה ערך טהרת המידות), את הנאמר בקרא (תהלים לג ח) 'ממנו יגורו כל יושבי תבל', והרי מצינו הרבה מ'יושבי תבל' שאינם יראים את ה', והיאך אמר ממנו יגורו כל יושבי תבל. ומבאר, עפ"י דברים אלו, כי 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם' נמצא שאיננו בכלל 'יושבי תבל'...

הנה כתיב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו' (ירמיהו יז ו), ולכאורה צ"ב שיש כאן כפל לשון שהרי הבוטח בה' מבטחו בה', וביאר הרה"ק מקאריין זי"ע בשם הרה"ק רבי מענדיל המגיד מבאר זי"ע ('אמרי פינחס' שער אמת ואמונה אות נא) כי כל איש מישראל אכן בוטח בהשי"ת שיזמין לו פרנסתו, אלא שבמחשבתו סומך שפרנסתו זו תבוא על ידי סיבה. כגון, החייט יחשוב שיזמין לו השי"ת להרוויח ע"י שארון גדול יזמן אצלו תפירת בגדים נאים, החנווני יסמוך שהקב"ה יזמין לידו קונים טובים שירוויח הרבה בסחורתו וכן כיו"ב. נמצא שיהודי זה בטחונו על השי"ת אבל המובטח שלו הוא על דבר אחר (כלומר שסמיכתו ומשענתו על הסיבה דלעיל). לפיכך אמר הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', אך לא די בזה, אלא אף 'והיה ה' מבטחו' - שמבטחו על ה' ולא בסיבה פלונית... ואף אם הוא אכן 'משתדל' לפרנסתו, אך אין מחשבתו נסובה שמשם תבוא פרנסתו (ובספר אור המאיר (בהעלותך ד"ה ע"ד ששמעתי) הביא זאת בשם הבעש"ט).

וז"ל הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (פר' בשלח בד"ה והנה ידוע) אם אדם בטוח בה' שהשי"ת יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו. אבל אם אדם דואג תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן אשרי איש שלא ישכחך ושם בטחונו בה', כי אז ה' צילך - כמו שהוא בוטח בה' שיעשה לו כל צרכיו בן יתן לו ה' כל צרכיו.

ובפירושו נאמר בקרא 'הבוטח בה' חסד יסובבנו', והיינו שע"י הביטחון מסובב האדם בחסדים מגולים. ולאו דווקא בצדיקים נאמרו הדברים, אלא כל המרבה

נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכחו או מקללו מתלבש בו כח ה' המחייב אותו, וכמו שאמר דוד המלך בעת ששמעי בן גירא קללו 'קללה נמרצת' - 'ה' אמר לו קלל' (ש"ב טז י). והיכן אמר ה' לשמעי (והרי לא שמענו מעולם ששמעי בכלל נביאי ה' היה), אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו - מאת ה' באה לו. ורוח פיו המח' כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה, ולזה נחשב ש'ה' אמר לו קלל'.

ובן כתב ה'חינוך' באיסור 'לא תקום ולא תיטור' (מצוה רמא) וז"ל. 'משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא. על כן כשיצטערהו או יכאיבו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי לא הוא סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב טז יא) הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה', עב"ל.

והיה ה' מבטחו - ישליך יהבו ומשאו על ה' והוא יכלכלהו

ומכיוון שנתברר היטב שאי אפשר לאדם לקחת מעצמו כלום, מדוע יתאמץ האדם בפיתוח 'קשרים' ומדוע ייגע לריק ברדיפה אחר פרנסתו בהשתדלות יתירה, יעשה את המוטל עליו, וישליך את כל 'חבילתו' על השי"ת, כי ממילא הוא עושה הכל.

ה. וכן איתא במדרש גבי יוסף הצדיק ואחיו שבטי קה (בר"ר יושב פד יח) ... כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא. כי כן היא דרכם של צדיקים לראות בכל הנעשה, הן כשפלוני מראה לו אהבה, הן כשמראה לו שנאה יודע הוא שלא פלוני אוהבו או שונאו, אלא הקב"ה נתן כן בלבו.

ו. עתה יבוא האדם ויאמר, הורני את הדרך בה אלך, גדר סמיכה על ה' מהו, הנה נפסק (מ"ב צד כב, מג"א תקפ"ה) דבמקום שיש חיוב 'עמידה' אסור לאדם לסמוך עצמו כי 'סמיכה כשיבה', ושיעור הסמיכה שאם יינטל דבר הנסמך ויפול הסומך זו נחשבת סמיכה על אותו הדבר. כיו"ב אם סומך על עסקיו באופן שאם יינטל ממנו העסק עדיין יעמוד על עמדו ולא 'יפול' לבו בקרבו אינו נחשב כמי שסומך על העסק, ואפשר לומר שהוא סומך על ה'.

ז. וכך אמר הרה"ק משינאווא זי"ע בשם הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, שסגולה לפרנסה ללמוד שער הבטחון מחובות הלבבות (הובא ביילקוט אוהב ישראל ערך פרנסה) [ואולי כוונתו כנ"ל, שכשאדם בטוח שהשי"ת יעשה לו כל צרכיו, ימלא לו הבורא כל משאלותיו].

ח. ויסמוך רק על הבורא בלבד ולא על בני אדם כלל, ראה מה שכתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע במכתב למי שביקש הימנו שיפעל בעבורו אצל בעל שררה פלוני, ולא מצאתי להרבות עליו בבקשות, וסמכתי למה שהיה מרגלא

לכאר לשון 'קל אמונה', שקצת צריך ביאור לכאר תיבות אלו – מהו 'קל אמונה', אלא שהוא 'קל' לפי האמונה, וז"ל. 'שאלוקותו ית' מתגלה בעולם הזה לפי האמונה שנמצא בבני אדם'.

ובזה פירש שם גם את לשון הכתוב (תהלים לג ד) 'וכל מעשהו באמונה', שהקב"ה מנהיג את העולם לפי האמונה שנמצא בעולם, כי 'כל' הוא מלשון מדידה, (כדכתיב מלכים א' ז כח, 'בת יכיל') 'שכפי האמונה כך מודד' ושוקל השי"ת להיות מתגלה הקדושה'.

מקום נתבצר להם – לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה

בפרשתן (פז ה) 'בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו'. וצריך ביאור מדוע ציווה עליהם להמתין עד ה'בוקר' ולא נתן להם להקריב מיד את הקטורת, ומבאר הגה"ק הערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה ולא יהיה כקרח) שכל אלו ראשי הסנהדראות היו צדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו', אז יבינו גודל וחומר המכשול שנכשלו בו, וישובו בתשובה שלימה לפני הבורא. אכן, כך הווה, הם ערכו

באמונה וביטחון הרי זה משובת, ואפילו אם אינו ראוי ואינו כדאי. כמאמר חז"ל (מדרש תהלים לב יב) 'והבוטח בה' חסד יסובכנו – ר' אלעזר בשם רבי אבא אמר אפילו רשע בוטח בה' חסד יסובכנו'.

בעי"ז כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (ב"ב סימן ה' סק"ח) השגחתו יתברך היא לפי מידת הביטחון שהאדם משליך יהבו על בוראו יתברך.

אדרבה, אם רואה אדם שצרה קרובה, וח"ו אירע לו איזה דבר רע, יתחזק ויבטח בישועת ה' כי תבוא, תגל נפשו כאלוקיו, ועי"ז ימשיך על עצמו ישועה ורוב חסדי ה'. וכמו שפירשו בפסוק (תהלים קמה ט) 'טוב ה' לכל' - לכל מיצר ומצוקה טוב לפנות אל ה', שהוא כל יכול, לעזור ולהושיע את האדם מכל צרותיו. כי היודע שהכל תלוי רק בגזירת עליון אין לו שום סיבה לפחד מבני אדם, ויתמלא לבבו גיל ורנן לה' בשמחה ובצהלה 'ישמח ישראל בעושיו'.

וכפי מידת האמונה והביטול שיש בו באדם לפני ה' אלוקיו כך מתגלה אליו הקב"ה, וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פרשת שלח תר"ג ד"ה בפרשת ציצית)

כפומיה דהחפץ חיים זלה"ה דמבן אדם אין מרבין לבקש. כי מה כח יש באדם, הלא אך לאלוקים הכוח והגבורה לעזור לאיש (הובא בארחות איש פ"א אות כ').

ט. ובזה מסביר שם החזו"א מדוע 'תלמידי חכמים' פטורים מלשלם מס לשמירת העיר (ב"ב ז, ז). מצאו חכמים שאין ליטול מהם לנטירותא, אחרי שבאמת תורתן מגנת עליהם, ואינם נתונים תחת מקרי הטבע כשאר בני אדם, כי השגחתו יתברך הוא לפי מידת הבטחון שאדם משליך יהבו על בוראו יתברך... נראה מדבריו כי התורה מגינה על האדם בזכות שנעשה על ידה מאמין ובוטח בה'.

י. כן ביאר ב'עיון יעקב' (על עין יעקב) במס' סנהדרין (צב). את דברי ר"א 'גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות (שם ה') שנא' (שמואל א' ב א) 'קל דעות ה'', והנה שם אלוקים הקודם ל'דעות' ממידת הדין הוא, ושם הוי"ה שנכתב לאחר ה'דעה' הוא רחמים, וז"ל העיון יעקב. כי לעולם אמצעי חשוב ('דעה' שנכתבה באמצע - בין שתי השמות), כי 'שלשה שמהלכין בדרך הגדול באמצע' (עירובין נד:), ולכך כתיב 'קל דעות ה'' – לומר, מי שעבר עליו מדת הדין בראשונה (בתחילה), ואעפ"כ עומד בצדקתו, בדעה מיושבת, ויש בו דעת קונו. לבסוף יתנהג עליו מדת הרחמים... אך מי שאין בו דעה – כלומר, שעבר עליו מדת הדין ומעביר על דעתו בשביל זה (שמיטרפת דעתו מהדינים ואינו מקבלם באהבה מתוך אמונה) עליו אמרו (בגמ' שם) 'ש'אסור לרחם עליו' וכמו דכתיב (ישעיה כז יא) 'על כן לא ירחמנהו עושהו', עכ"ל.

יא. וכבר אמרו לפרש מאמר חז"ל (עירובין נד.) האי עלמא כבי הילולא דמיא', כי פעמים רבות טרוד ה'מחותן' קודם הנישואין ולווה כספים מכל סובביו, ואף לאחר הנישואין מוקף בשאלה מהיכן מחזירים כ"כ הרבה מעות, אולם בעת הנישואין מסיח דעתו, ואינו מתעסק אלא בנישואין עצמן, כיו"ב, על האדם להסיח דעתו 'כבי הילולא' ולחשוב אך ורק מהמטרה והתכלית שלשמה בא לעולם.

וכה היו דברי הרה"ק מקאצק זי"ע (להבות קודש ערך שמחה ועצבות, ומקורו בש"ק): אכילה זמנה בימי הנעורים, השינה זמנה בקבר, ואילו עצבות אין לה שום מקום ושום זמן, וסיים, הם קוראים לזה עצבות ואני קורא לזה פריקת עול, עכ"ל. וכלומר, שטומן ראשו בבוץ העצבות ושוכח לגמרי מעול העבודה.

'חשבון הנפש' בא האדם לידי יאוש כי אבדה תקוותו ומחליט שלא תועיל לו התשובה, לכן מזכירים לו את 'בני קרה' שכבר נבלעו באדמה וברגע האחרון הרהרו בתשובה, וזכו ש'מקום נתבצר להם בגיהנום' (סנהדרין קי.), ומהם ילמד כל איש ישראל, שאף אם הוא כבר בתוך האדמה עדיין בידו לשוב אל קונו ולהתרצות לפניו.

ובזה ביאר הרה"ק ממשעכנאו זי"ע (שש"ק ח"א ו בשמו) היאך אמר משה רבינו (טו כט) 'אם כמות כל האדם ימותון אלה (הרי זה סימן ש)לא ה' שלחני, והלא יתכן שיחזרו בתשובה וממילא לא תפתח הארץ פיה, וכי נאמר אז ש'לא ה' שלחני'. אלא ביאורו, דלכן דייק 'אם כמות כל אדם ימותון אלה', שהרי 'בעל תשובה' נעשה כתינוק שנולד, וכאיש אחר הינו. א"כ אם ישונו בתשובה אין זה נחשב ש'אלה' האנשים ניצלו, כי אנשים ובריות חדשים הם".

פנה אל תפילת הערער - הקב"ה שומע ומאזין תפילת 'כל' פה

בפרשתן (טו טו) אל תפן אל מנחתם, ובראשונים ביארו (עי' רמב"ן) ש'מנחתם' הכוונה 'תפילתם', כלומר,

'חשבון הנפש' אלא שנתמלאו בושה וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה', - כבר אבדה תקוותנו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת השי"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, דאדרבה מה שמרגיש בלבו בושה וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארו"ל (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בלבו של אדם', והוא גופא הכנה לעבודת הקודש.

וזתו שאמרה תורה (יז ג) שיקח 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם', שמעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם, מתוך טעותם כי בלתי תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח זכרון לבני ישראל - שיזכרו זאת לדורות עולם, ולא ימנע איש מלהתקרב לעבודתו יתב"ש אף אם הוא מלא בושה וכלימה על חטאיו, כי אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש.

כיוצא בדבר, אומרים משם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע לבאר הטעם שאומרים 'למנצח לבני קרה מזמור' לפני תקיעת שופר בראש השנה, שכשאנו עומדים בעת התעוררות התשובה קודם התקיעות פעמים שמתוך

יב. כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (פורים ח) בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע דלכן אמרינן 'הרוצה בתשובה' ולא 'המתרצה בתשובה', כי אין כוונתנו לומר שהקב"ה מתרצה לאדם כששב בתשובה, אלא שמעיקרא רצונו בתשובה, וכמו שאף החטא עצמו היה רצון הבורא בכדי שיוכל לשוב בתשובה עליו (ולכן זדונות נעשים בזכויות).

יג. בספר 'מרגלית הים' (סנהדרין קט: אות ד) הביא שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר בשם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע מדוע ביקש משה רבינו שירדו חיים שאולה, וכי רצה לנקום בהם שייתסרו ביסורים (כי החי מרגיש בייסורים), אלא, שמה רבינו חס על כל נפש מישראל, לבלתי ידח ממנו ידח, וכל עוד שנשמתו באפו בידו לשוב בתשובה שלימה, על כן ביקש שישארו בחיים.

יד. כל מגמת היצר הוא להביא את האדם לידי שברון ויאוש, הרבה יותר מעצם מטרתו בחטא גופא, וכמו שמסופר על פריץ אחד אשר הודיע ליהודי שברצונו להתארח אצלו, הכין היהודי מכל טוב הבא לידו למעלה מיכולתו לכבודו של הפריץ. משבא הפריץ לביתו שאלו מיד האם הכין 'גבינה מארץ שווייץ', ומאחר שלא הייתה ברשותו ציווה להכותו מכות נמרצות על שלא כיבדוהו בכבוד הראוי לו. ויהי ממחרת שמע היהודי המוכה שהפריץ הזמין את עצמו לבית רעהו, מיהר ושלח להזהיר את השני שיכין אותה הגבינה שהפריץ חשק בה בהיותו בביתו, אחר מאמצים השיג השני את הגבינה והעמידה על השולחן עם שאר המאכלים, אולם משהגיע הפריץ וראה את כל המטעמים שאל האם יש ברשותו 'חלבה' מענגלאנד (אנגלי), ושוב הכהו כי לא הייתה ברשותו חלבה זאת, משם הזמין עצמו לבית יהודי שלישי אשר כבר נזהר להכין את כל המאכלים אשר נתאווה להם בבית קודמיו, אכן הפריץ שאלו על מאכל שלישי, ומאחר שלא היה לו אותו בבית הלקהו עד זוב דם, ויצא ללכת לבית יהודי נוסף, מיד שלחו שלושת הראשונים והזהירו את הרביעי שיכין גבינה וכו'. כשנכנס הפריץ אל הבית נדהם לראות שולחן שאינו ערוך ובלא מפה אלא רק לחם קיבר, ואמר לו היהודי, הבנתי מקודמיי שלא עלתה על דעתך לאכול בביתם כלל ולא באת אלא למצוא עילה בכדי להכות נפשות בני ישראל, 'הרי שלך לפניך' - הנני מוכן ומזומן לספוג את הארבעים ומה בצע שאטרח לחינם.

אזניך לשמוע לתפילתם של רשעים (ראה 'אור יהוקאל' ח"ה עמ' רפ) ¹⁰.

ובן כתב 'בספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"ב, לב יב-יג) 'זכהצר לו חילה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד מלפני אלוקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה ¹¹.

שמושה ביקש מלפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם של קורח ועדתו החפצים שהוא ישמש ככהן גדול. והמתבונן ישתומם, הנה בא לו קרח ומערער את אמונת ישראל במשה רבם, גם זורע חורבן רב בעם בני ישראל, מריב עם משה ואהרן קדושי ה', ואחר הדברים האלה, עדיין חושש משה רבינו שהקב"ה יקבל את תפילתו ויתן לו את הכהונה הגדולה, בשעה שכתר כהונה ניתן לאהרן הכהן עפ"י דין. מכאן נראה עד כמה מוגעת כוחה של תפילה ¹², שאיננה תלויה במצבו של האדם, ואף אם הרבה לחטוא ולפשוט עדיין יש כוח רב בשמי רום למוצא פיו בעבודה שבלב זו תפילה, עד שהוצרך משה רבינו לעמוד ולבקש מהבורא אל תפן אל מנחתם אל תט

הרי אין רצונך אלא להכות בבני ישראל, ועל דרך זה נדמה היצר לאותו פריץ, כי אין רצונו אלא לייאש את היהודי, על כן הוא מתגולל עליו בעלילות שונות ומשונות, ואף מכניס לראשו חשבון הנפש עד כמה הוא חוטא ופושע, והכל בכדי לשבור את רוחו. והמשכיל ידע כי אדרבה התחזקותו לשוב ולהתעלות אחר שנכשל היא היא עיקר המכה ליצר... טו. יש שביארו, שלכאורה לפי הדקדוק היה לו לומר 'נסו מקולם ולא לקולם', אלא, שמרמז על ענין התפילה, להיכן מנוסת היהודי - לקולם, היינו לקול התפילה, כי שם היא מנוסתו ומפלט לו.

טז. בענין התפילה יסופר, פעם נסע הגה"צ רבי יהודה לייב קאסטלניץ זצוק"ל (אביו של הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע) מטבריה לחו"ל אל בית רבו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע והייתה הנסיעה קשה ומשברת עצמות, תחילה היו נוסעים ביבשה מטבריה ועד חיפה, משם הייתה הנסיעה בדרך אניה בלב ים עד לאודסה, ומשם שוב ביבשה ברכבת הקיטור עד לגרודנא, ומשם לבית הרבי. אחר כל טלטולי הדרכים הגיע רי"ל בשעתו מצ"צ לחצר הקודש והסתופף בצילא דמהימנותא תקופת זמן כשהוא נהנה מזיו השכינה... בדרכו חזרה על הרכבת מגרודנא לאודסה והוא זקן וחלוש, ומתייסר ביסורי חולי מעיים הרגיש רי"ל כי גברו יסוריו למעלה ראש ואי אפשר לו לסבול, והיה גונח ונאנח מרוב ייסוריו, נתיישב לצידו יהודי נשוא פנים שניסה לשאלו מיהו ומה מעשיו, ומדוע הינו גונח כ"כ, משראה היהודי כי יסוריו קשים ומרים פסק מלשאלו שאלות מיותרות, ורק אמר לו 'ווארט' מצדיקי אמת, הנה כתיב (תהלים פט כז) 'הוא יקראני אבי אתה, קלי וצור ישועתי', כי הנה בכל מצב שיהודי נמצא בו, אם יעורר בקרבו לדעת כי הקב"ה הוא אביו אוהבו ומתוך כך יבוא לקרוא - הוא יקראני אבי אתה - בזעקת 'טאטעניו העלף' (אבי אבי עוזר לי והושיעני), אזי קלי וצור ישועתי - יחיש לו הקב"ה ישועה שלימה במהרה (ותתהפך מידת אלקים - הדין לרחמים וישועות).

הדברים נכנסו בלבו של רי"ל והחל זועק מקירות לבבו טאטעניו העלף, ומיד שככו כאביו וכל יסוריו נמוגו כלא היו... וכן נמשך כל זמן נסיעתו ברכבת - במשך 'מעט לעת' שלם. ואף עלייתו על האניה היתה בדרך פלא, שלא ידע איך ישא בעצמו את כל חבילותיו ומטלטליו מהרכבת לאניה, והנה צץ לנגדו נער שסייע בעדו להעביר את כל החפצים ללא בקשת תמורת ממון, אף על האניה חזר כל עת הנסיעה טאטעניו העלף... טאטעניו העלף... והיה רי"ל מספר כי מעולם לא הייתה לו נסיעה בלב ים קלה כאותה נסיעה, הים היה רגוע מבלי רוחות סערה, ומשהגיע לחיפה וירד מהאניה על היבשה מצא מיד נער ישמעאלי שלקחו בפרדו לביתו בטבריה, וכל אותה העת ישב רי"ל וחזר בעצמו 'הוא יקראני אבי אתה - טאטעניו העלף שתהיה הנסיעה כראוי ונבנקל'... וכל הטובות הללו עבור קריאתו 'טאטעניו העלף' שוב ושוב.

יז. כאן המקום להזכיר את דבריו הנוראים של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס השלם שער תורת האדם ג) על איש יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, ואמר לו הרה"ק וז"ל. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע - אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין קען ער ביי איהם אויס בעטין וואס ער וויל, עכ"ל, (ובלה"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך - שימותו הילדים, וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר - אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו.

שלא תעלה קנאת אדם עלי – הקנאה מוציאה את האדם מן העולם
 ונכתבה לדורות ללמדנו להתרחק מהקנאה עד קצה האחרון, כי רבים חללים הפילה, וכפירוש אמרו לנו חז"ל (אבות ד' כא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. הן בגשמיות ואף גם ברוחניות, כי הקנאה תאכל כל חלקה טובה".

נוראות אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, 'מי שאינו יכול ומסוגל להתפלל גם אחרי שעבר ונכשל בעבירות החמורות שבתורה, ולשפוך שיחו גם אז לפני הקב"ה כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו, עדיין לא דָּרַךְ על מפתן העבודה' (תורת אבות 'תורה ותפילה').

וכך פירשו את הכתוב (בראשית מח כב) 'בחרבי ובקשתי' ובתרגום 'בצלותי ובבעותי', היינו על ידי תפילתי. וכבר אמרו בדימוי מילתא למילתא, כי כמו החץ אשר יעוף מן הקשת אפילו בקשת הנמצאת בידי חרש שוטה וקטן, יהרוג הקשת את הנפגע בו, ואין כלל 'נפקא מינה' אם הזורק את החץ גדול או קטן הוא, גיבור או חלש הוא, כי החץ עצמו יפעל פעולתו, כיוצא בו ממש היא התפילה, ממי שתבוא, בכוחה לפעול פעולות כבירות – לשנות הטבע ולבטל הנגזר, להריק שפע ברכה עליונה ברוח ובגשם.

עוד אמרו, שכמו שאיש הצבא העומד מבלי כלי זיינו – חרבו וקשתו, אי אפשר לו להתקיים אפילו שעה אחת, שהרי מבלעדי כלים אלו אינו 'איש מלחמה' כלל, ואי אפשר לו לצאת לשדה הקרב. כך נדמה היהודי מבלי כוחה של תפילה – כגיבור ואיש מלחמה מבלי כליו כנגד היצר וחיילותיו.

יח. הנה בבוא בני ישראל למדבר סיני נאמר (שמות יט א-ב) 'ביום הזה באו מדבר סיני... ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י ויחן – כאיש אחד בלב אחד, רבו המקשים אם בא' בסיון כבר היו כל בני ישראל באחדות הראויה – מדוע לא ניתנה להם תורה מיד. אלא ביאורו, כשכל ישראל באותו מצב אין כל רבותא שהם שרויים ב'אחדות', רק בששה בסיון – אחר שכבר נצטוו ב'הגבלה' ומשה מחיצה לעצמו ואהרן לעצמו... כשכל אחד בדרגת גדולה אחרת ואעפ"כ הם עדיין כאיש אחד בלב אחד – זו רבותא היא, וכעת הרי הם ראויים לקבל התורה.

יט. איתא ב'אורחות צדיקים' (שער הקנאה) משלו משל, חומד וקנאי פגע בהם מלך אחד, אמר להם המלך, אחד מכם ישאל דבר ממני וייתן לו משאלות לבו, ולחברו כפלים כיוצא בו, הקנאי לא רצה לשאול תחילה, כי לא רצה שלחברו יהא כפליים ממנו ויקנא בו. והחומד לא רצה לשאול תחילה כי חמד לעצמו את חלק הכפליים. עד שהחומד דחק את הקנאי לשאול תחילה, ביקש הקנאי שינקרו לו עין אחת, וממילא לחברו ינקרו שתיים.

מסופר, כי חקרו החוקרים המבינים ב'תורת הנפש', וכך שאלו לרבים, הנה נצרך אתה בכדי חיותך סך מאה אלף דאלער לשנה תמימה, עתה, אנא ממך, אמור לנו במאי בעית טפי (מה הינך מעדיף) שינתן לך בוודאות סך מאה וחמשים אלף מידי שנה, ולכל אחד מחברך ייתן סך של מאתיים אלף, אמנם עדיין יהיה לך מותר בשכרך חמשים אלף בכל שנה, או שהיית רוצה שניתן לך חמשים אלף בשנה ובוזו יחסר מלחמך בכל שנה סך של חמשים אלף, אלא שלכל חברך ניתן רק שלושים אלף – ותגדל על חברך בעשרים אלף... רובא דאינשי ענו – שהם מעדיפים לקבל רק חמשים – העיקר שלא יהיה לחבריהם יותר מהם...

בדרך הלצה מסופר, פעם ישב יהודי והתענג על סעודה דשנה כסעודת שלמה בשעתו, כשעמדה עדיין מנת הדגים שהגישו לפניו, בא אחד מידידיו וסיפר לו כי פלוני בן פלוני חלה והרי הוא נוטה למות, נאנח האוכל אוי, אוי, והמשיך להתענג על מאכלו ומשקהו, בהגיעו למרק התייצב בפניו אחר מחבריו, ו'חדשות' בפיו אודות אחד מן החבורה שמת ל"ע בצעירותו, שוב נאנח האיש וגנוחי גנח ואף ילולי יליל – על השבר הגדול שנשארה אלמנה המטופלת בעשרה יתומים קטנים, אך כל זאת לא מנע מאתו להמשיך ביתר שאת ויתר עז לאכול ולשתות כידו הרחבה והנדיבה, אך, עתה אירע הקשה מכל – בעת שהחזיק כבר את ה'בשר' בין שיניו, אתא ובא אליו מאן דהו, ואמר לו ב'נשימה אחת', השמעת... פלוני ידידינו זכה בהגדלת הלוטו סך עשרה מליון דאלער... נזדעק האוכל, מי... מה... ומאז איבד כל 'טעם' במאכלו, ואפילו להביט על האוכל הערב הלז כבר לא היה מסוגל... והמבין יבין ויתבונן אם אינו דומה עכ"פ במקצת לזה המסכן... וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ז) המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, דכל אדם מוצא טעם מתוק חוץ מהמקנא, כי אינו טועם טעם מתוק במאכלו עד שיפסיד חבירו את הטובה אשר חננו ה'.

חפצים ושמהים כי כל אחד ירצה לעמוד ב'מקום' רעהו. בחשבו ששם ימצאנו האושר והשמחה...¹

והנה איתא בגמ' (שבת לא.) שבא נכרי וביקש מהלל גייריני ע"מ שאלמד את כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו הלל, דעלך סני לחברך לא תעביד, וידועה הקושיא מדוע לא ענה לו ב'עשה טוב' - רק את האהוב עליך שיעשו לך זאת עשה תמיד, כי רבו 'בעלי חסד' שטוב ליבם להיטיב לרעיהם אבל זאת לא יסבלו - לראות בגדולת רעיהם העולה על גדולתם... אף שאין לנו השגה ביואב בן צרויה שר צבא דוד, אך כבר איתא בגמרא (סנהדרין מט.) שמצד אחד היה ביתו פתוח ומופקר לכל כמדבר, ונתעלה לשלימות גמורה במידת החסד, ולאידך מצינו שהרג את עשאל ועמשא שלא כדין, על כן אמר הלל לגר דעלך סני - אותה הקנאה וצרות עין דסני עלך, לא תעביד לחברך. שאין די בעשיית חסד כי אם בעקירת שורש הקנאה.

ובתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה קרה, גם בליקוטי הרי"ם בשינוי לשון) וז"ל. קרה היה בעל רוח הקודש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן ק"ל שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עוזיאל ירד שאולה, נגיעה קטנה זו הוציאה אותו מן העולם...²

כי על ידי הקנאה מפסיד האדם את שלו - ואילו של חברו לא הגיעוי. וכך איתא בגמרא (תענית כא:) אבא אומנא (שהיה רופא 'מקו דם') היה מקבל 'פריסת שלום' מן השמים בכל יום, לאבני הייתה פריסת שלום זו בכל ערש"ק, ולרבא כל ערב יוה"כ, חלשה דעתו של אבני על כך שאינו מקבל שלום בכל יום כאבא אומנא, אמרו לו מן השמים, לא תחלש דעתך - 'לא מצית למעבד כעובדיה (פי' לא תוכל לעשות כמעשיו) של 'אבא אומנא' כמבואר שם בגמרא שפעל גדולות ונצורות בשמירת קדושתם של ישראל, ע"כ דברי הגמרא. יש שפירשו לא מצית למעבד כעובדיה, כי לכל יחיד ויחיד תפקיד אחר בעולם, אבני מאיר את העולם בתורתו, ועל זה קיבל פריסת שלום בכל ערש"ק, ואילו אבא אומנא שהיה 'רופא המקו דם' - ובעבודתו שמר על גדר הקדושה על זה קיבל שלום בכל יום, אמנם, אם יעזוב אבני את דרכו וילך לעשות כמעשי אבא אומנא אזי יפסיד מלהיות אבני, ואף להיות כאבא אומנא לא יגיע. כי רק מן המקום שיועד לאדם מן שמיא משם יגיע לשלימותו.

כיו"ב אמרו במשנה (אבות ד ג) 'שאיין לך אדם שאיין לו שעה ואיין לך דבר שאיין לו מקום'. ומקשים העולם, אם כן מדוע ירוצו כל באי עולם הנה והנה, והרי יש כבר מקום לכל חר וחר, אלא, כי אכן, אינם

משמיה דהרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע אמרינן, ש'קנאה תאוה וכבוד' הינם תלתא דסתרי אהדדי, כי המקנא ברעהו רוצה לבוא למקום שחבירו הגיע, אך אינו יכול כי התאוה מושכת אותו לאכילה וכיוצא בזה מדברים המונעים ממנו להיות כחברו, וכאשר בוא יבוא למלאת תאוות נפשו תבוא 'מידת הכבוד' ותטפח לו על פניו דמטעמי כבוד לא יוכל לעשות כל אשר איוותה נפשו, ונמצא שג' אלו אוסרים אותו בבית האסורים.

כ. איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (קורח תרע"ז ד"ה ויראו) ששמע בילדותו בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כי כאשר יניחו על השולחן את ה'חבילות' (צרות וייסורים ולעגמתם הטוב והשמחה) של כל באי עולם, ויצא הכרוז כי הרשות נתונה לכל איש לבחור לעצמו 'חבילה' אחת... אזי יבחר כל אחד ויתפוס בשתי ידיים את חבילתו שלו, כי הקב"ה גדול העצה ורב העליליה נותן לכל חד וחד בדיוק נפלא את אשר נצרך לו לטובתו ברוח ובגשם - ומה שבכוחות גופו ונפשו לעמוד בה. וכך איתא ב'חובת הלבבות' (שער הביטחון בארוכה) שמחויב כל אדם להאמין שבמידה שה' מודד לו, כך ממש צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא לא יהיה לו שום תלונות על הנהגת ה'. ובזה מבאר ה'אמרי אמת' את הנאמר אצל נשיאי המטות 'ויראו ויקחו איש מטתו' (במדבר יז כד), ואיתא שם בתרגום 'ויראו' - ואשתמודעו (מלשון נודעו ונוכחו לראות), שהכירו והבינו שלכל אחד מגיע חלקו הראוי לו.

כא. אומר היה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם נח, ד"ה ארור כנען), שמצינו שקין הרג לאחיו הבל על שקינא בו כמה שנאמר 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד' (בראשית ד ד - ה), א"כ בוא וראה כוחה של קנאה, דהרי קין והבל היו שני אחים יחידיים בעולם נמצא שכל אחד מהם היה 'בעלים' על חצי עולם, ומה שייך קנאה אצל מי שחצי העולם שלו... ואעפ"כ גברה קנאת האחד ברעהו עד כדי רציחה...

כב. משל משלו על כך, לכלי משחית המיועד למלחמות כ'טיל' שהגיעה בו איננה מזקת, אמנם... אם אך יגע בכפתור המיועד לשלחו למדינת האויב יגרום נזק אדיר וחזק. כמו כן פעמים שהאדם מהלך בעולם הזה ועוסק בתורה

שאתה נותן לי מה כתיב בה... קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. וצריך ביאור מדוע הוסיף לומר 'כלום קנאה יש ביניכם', הרי הקנאה בכלל 'יצר הרע יש ביניכם' – וכשאר מידות מגונות שלא נזכרו בפני עצמם אלא נכללו ב'יצר הרע יש ביניכם'. יש שביארו שכוונתו לומר כלום 'קנאת סופרים', יש ביניכם, ואם אין – לא תוכלו לקבל את התורה, כי רק על ידי קנאת סופרים וקנאה טובה יש ביד האדם להתעלות עוד ועוד אל ה' אלוהיו.

ומפורש מצאנו בחז"ל (שוחר טוב, תהלים לו) שכל האש"ל של אברהם אבינו באה על ידי קנאה טובה

(אף שאין לנו השגה באברהם אבינו, אבל כך לימדנו חז"ל במה שנוגע לדידן), וכך אמרו...אמר הקב"ה קנא לו, שאילולי הקנאה אין העולם עומד, ואין אדם נושא אשה, ואינו בונה בית, שאילולי שקנא אברהם, לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קנא, שאמר למלכי צדק ביצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה

מכאן צריכים ללמוד מה איזוהי יכולה להיות נגיעה אחת קמנה, ומכאן 'מדה טובה מרובה' – ש'טוב' אחד יוכל לסייעו ולהעלות אותו.

קנאת סופרים תרבה חכמה – מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי

אמנם, לא בכדי ברא הקב"ה בעולמו את מידת הקנאה, כי לטובה היא – כאשר ישתמש בה באופן הטוב, והיינו שילמד מחבירו – כי כמו שחברו משתמש בכוחותיו וכישרונותיו כך ינצל אף הוא את כשרונותיו שניתנו לו מן שמיא.

ו'קנאה' זו טובה היא לאדם, כי מבלעדיה לא היו לו שאיפות לטוב, וכך פירשו בדברי הגמרא (שבת פח: פט.) ואמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא... אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן תשובה, אמר לפניו, ריבוננו של עולם, תורה

ועבודה, אבל כל זה עד שנגעו בו במקום המסוכן, כי אם יגעו בו שם (ב'כפתור' הנכון) יתפרצו כל מידותיו הקשות – ואכן, שם היא עיקר עבודתו בעולם הזה.

כג. והפסד גדול הפסיד קרח במחלוקת זו, כמו שאמר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (בפרשתן), דאיתא בזוה"ק שרצה הקב"ה לעשות את קרח לוי גדול כמו שעשה את אהרן כהן גדול. וזו מדריגה גדולה ונפלאה, וראיה לכך, שכעת שקרח לא נתעלה למדרגה זו – לא נתמנה עד עצם היום הזה לוי אחר לשמש כלוי גדול (מה שאין כן בכהונה גדולה, שאחר אהרן נתמנו עוד כהנים לכהונה גדולה). ואת כל זה הפסיד קרח אך ורק מפני המחלוקת.

כד. משלו המושלים, לשור שראה את מעוף הנשר בשמי רום ונתקנא בו – כי אף הוא רוצה לעוף בשמים, מה עשה השור השוטה – עלה על הגג והמתין לבואה של רוח קדים עזה, וכך, ברגע שבאה הרוח חשב לצאת מגבולות הגג ולהמשיך לעוף בשמים על ידי הרוח (ואח"כ כבר ימשיך בכוחות עצמו - דבמה נשתנה הוא מהנשר), פשיטא ואין צריך לומר שהוא נפל ארצה ומיד נפל פגר מת בריסוק איברים... מה יעשה שור פיקח, ילמד לקח מהנשר, ויאמר, אם הנשר מנצל את כוח הכנפיים שלו, אף אנכי אנצל את ה'קרן' שנתן לי בוראי, לנגוח את כל הקמים עלי... כיוצא בו לדידן – אם נקנא איש באחיו וכל אחד ירצה את מעלותיו של רעהו אכן יפול ארצה... כאותו שור שוטה שיצא קרח מכאן ומכאן, אבל אם נלמד איש מרעהו להשתמש בכוחו וכשרונותיו לטובה ולברכה יגיע כל אחד לרום המעלה שבידו להגיע.

כה. יש שביארו לפי זה את דברי המשנה (אבות ד כא) 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם' – היינו כמו שכשיש ברשותו של אדם סוס אביר וחזק, סוס זה ישמש את בעליו נאמנה, עמו יגיע למרחק מרחקים – באיזה מקום שיצטרך, אמנם, לרוב אבירותו יכול הסוס להתמרד נגד אדוניו – להוליכו לעמקי תהום רבה, על כן היטב היטב יש לו לבעליו להזהר להיכן מוליכו הסוס, ולעמוד היטב על משמר מושכות הסוס. כיוצא בו ממש הם ג' מידות – קנאה תאוה כבוד – כג' סוסים אבירים וחזקים, אם ישתמש בהם בחכמה ותבונה – במידה במשורה ובמשקל, יגיע על ידם למרחק – למעלה למעלה, אבל אם ח"ו יתן לסוסים – כלומר למידות הללו, להלך כרצונם בלא שמירה והשגחה יובילוהו המידות לעמקי תהום רבה.

ועל כן נקראו 'מידות' – כי יש 'למודדם' היטב ולהתנהג בהם אך ורק במידה משקל ומשורה.

כי הקנאה כמוה כ'אש', ש'מיעוטה' נצרכת לכל בית ובית – לבשל התבשילים, ולחמם את כותלי הבית, אך אם אינו משמרה או ישתמש בה שלא בזהירות – תשרוף את הבית על כל יושביו וכליו, ה"י.

באר הפרשה - קרח

הקדשים' ככה"ג, ונעלם ממנו אשר אותה תפילה יכולים ממש להתפלל בכל מקום שבעולם (אף שבוודאי חשיבות מיוחדת יש להם ל'מקומות הקדושים' מ"מ כשנודמן לו שאי אפשר לו לעזוב את ביתו ומקומו, ידע ש'אותה תפילה' אפשר לו להתפלל ולפעול ממקומו).

הרה"ק ה'ערוגת הכושם' זי"ע מבאר (בפרשת חיי שרה) מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר עבדו (בראשית כד ג) 'ואשביעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ', ומקדים לבאר את הפסוק (תהלים קא ו) 'עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי', מדוע אמר 'נאמני ארץ' ולא 'נאמני רוח', דהנה איתא (ר"ה יא.) אמר ריב"ל 'כל מעשי בראשית בקומתן נבראו בדעתן נבראו בצביונם נבראו, ופירש"י בדעתן - שהשי"ת שאל כל אחד ואחד מהנבראים האם רצונו להיבראות כך וכולם ענו ואמרו הן. ואף כששאל את ה'ארץ' האם רצונה להבראות כ'ארץ' לא התנגדה לאמר - רבוננו של עולם, מדוע השמים ושמי השמים וכל צבאם קרובים ליוצרים ובוראים, ואילו אני אהיה בריאה גשמית עשויה מחומר גם ועב, אלא אמרה אם כך הוא רצון הבורא אעשה זאת בלב ונפש חפיצה. ונרמזו ב'קריאת שמה' ארץ, כי 'רצתה לעשות רצון קונה' (בראשית רבה ה, ז), וממשיך בלשון קדשו ומוזה נקה מוסר שאל יתרעם האדם לאמר מפני מה נשתניתני שאי אפשר לי להיות מיושבי ביהמ"ד ולעבוד את השי"ת באופן זה, או שלא ניתן לי שכל חריף ומחודד, ואילמלי נבראתי בן הייתי עובד את השי"ת, דכיון דהבורא כל עולמים יתב"ש צפה והביט שראוי לבראו בתכונה וטבע זה, אם בן וודאי יניע לשלימותו רק בזה האופן, רק שיהיה באמונה. וזהו אומרו 'עיני בנאמני ארץ', כי הבורא אוהב את אלו שנאמנותם תמה כמו הארץ, ונכנעים לעשות רצון קונם וחפץ צורם באותו אופן שיועד להם הן בבחינת 'שמים' הן בבחינת 'ארץ'.

צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו יושנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאים, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני, אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לוויה (עכ"ל), ב'ארחות צדיקים' (שער הקנאה) סיים על מאמר זה - וע"ד זו ירבה אדם קנאה. כלומר, כי קנאה כזו מוסיפה לבנין העולם ואינה כשאר קנאה המחרבת את העולם.

גבולות חלק בעולמו - עבודת האיש הפשוט באופן שהעמידו לו מן שמיא נחשבת לו כעבודת כה"ג לפני ולפנים

הנה כבר הקדמנו שאין לנו השגה במחלוקת זו של קרח ועדתו, אך התורה כתבה כל דבר המעשה ללמדנו בינה בדין, לדעת את הדרך נלך בה בכל עניני קנאה ומחלוקת, כי הקב"ה ברא עולמו, לא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות, ולכל בריה ובריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכונו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם כאדם הגדול בעבודתו הגדולה, וכך אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'פיעמליק' (תנור החימום בבהכ"נ וביהמ"ד, ולאחוריו היו יושבים כל ה'חלשים' שבעם) ועבודתו תחשב כעבודת הכהן גדול בהכנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת, ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים¹³.

וכך איתא מהרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע (הובא ב'שפתי צדיק' בפרשתו, ח) שקרח רצה להתפלל ב'קודש

כו. אמנם, הנבחר לגדולה אין לו במה להתגאות מכמה טעמים. א. כי מי אמר לו שהוא גורם נחת רוח לבורא עולם יותר מהאיש הפשוט. ב. כמו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע על הפסוק בפרשתו (יח כז) 'ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב'. כי כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין, אחר שיודעת כי לא מחמת שום יחוס וחשיבות בעצמותה נתקדשה בקדושת תרומה, כך לדידן - ונחשב לכם תרומתכם, שיהיה חשוב בעיניו ההתרוממות מעל אחרים אם בתורה אם בעבודה, כאותה תרומה של דגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, כי גם זה אינו אלא כי בו בחר ה' ולא מחמת איזה מעלה שיש בו, רק כי כך עלה ברצונו הפשוט.

ישראל נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ, פירוש מעצמינו נבין זה הענין ולא תצטרך הארץ לבלענו.

יש שביארו מה שאמר משה לקרח (טו ה) בוקר ויודע ה' - גבולות חלק ה' בעולמו, ובמדרש (תנחומא ה, הובא ברש"י טו ה) א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר (בראשית א) 'ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל' כך (דה"א' כג יג) 'ויבדל אהרן להקדישו'. וביאורו, כי כמו שהערב משמש ב'חושך יכסה ארץ' והבוקר יאיר לכל, ואין אחד מהם חותר להחליף ולשנות תפקידו, כך קבלו עליכם לשמוח כל אחד בתפקידו ושליחותו כי 'גבולות חלק ה' בעולמו' והעובד את ה' ממקומו ומעמדו לפי השגתו, נחשב כגדול שבגדולים בלא שום הבדל וחילוק.

ולא יהיה כקרח וכעדתו - הרחק מן המחלוקת כבורח מהאש בפרט בראשיתה של מחלוקת

פרשה זו יפה נדרשת - להרחיק אותנו ממחלוקת עד קצה האחרון, ובפירוש הזהירה תורה (ז ה) ולא יהיה כקרח וכעדתו, ואיתא בגמרא (סנהדרין קי.) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ופירש"י אין מחזיקין -

על פי זה יבואר כמין חומר, שבאותה שעה ששלח אברהם אבינו ע"ה את אליעזר עבדו לחפש זיווג עבור יצחק בנו אמר לו אליעזר (בראשית רבה נט, ט) 'אלי תבוא', בת היתה לו לאליעזר ורצה שתנשא ליצחק אמר לו אברהם - בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך, ובכל זאת נשאר אליעזר בנאמנותו בשלימות הגמור כעד השתא ולא נתמעטה נאמנותו אפילו בכהוא זה, על הנהגה כזאת אמר לו אברהם 'ואשביעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ', שזכית להבין שהעובדים את ה' במדריגות הפשוטות 'אלוקי הארץ' בחינת 'ארור' חשובים ממש כמדריגת 'אלוקי השמים' בבחינת 'ברוך', וזאת למדת מ'הארץ' שרצתה לעשות רצון קונה אף שיועד לה להיות 'ארץ' מדריגה נמוכה ביותר, וזה נמי מה שנאמר (בראשית כד מב) 'ואבוא היום אל העין' וברש"י 'מכאן שקפצה לו הארץ', שבאה לקראתו בחינת 'הארץ' שלא רצתה כי אם לעשות רצון קונה.

והנה, כאן נאמר (טו לב) 'ותפתח הארץ את פיה', והיינו, שקרח לא הסכים להאי דעתא שכל אחד העובד את ה' במדריגתו שלו חשוב כ'כהן גדול לפני ולפנים', ועמד על דעתו שעליו להיות כהן גדול, על כן פתחה הארץ את פיה לבלעו בקרבה ללמדו ש'אין גבהות לפני המקום', וכל חד וחד חשוב לפניו. כן אמרו שם 'וכל

כז. כיוצא בזה ביארו את לשון הקרא (תהלים לו יא) 'וענווים ירשו ארץ', העניו מסכים לקבל את הנהגת הבורא - באיזה מדריגה שהוא מעמידו, כמו שה'ארץ' הסכימה לעשות רצון קונה, אף שהעמידוה במדריגה נחותה. וזה שאמרו בגמרא (ברכות לה:) במחלוקת רשב"י ורבי ישמעאל שרשב"י סובר 'אפשר אדם זורע בשעת זריעה... תורה מה תהא עליה', ולעומתו סובר ר"י 'הנהג בהם מנהג דרך ארץ', ומדוע לא כתב מנהג 'העולם', אלא שר"י אומר נהוג כהארץ, ואף אם לא זכית להיות שבתך בבית ה' כל היום לעסוק בתורה, אך אם ממכון שבתך תשגיח לעשות רצון קונך כפי יכלתך והשגתך אשר חלק לך ה', תהיה נחשב בשמים כהעומד במדריגה גבוהה.

כח. כעין זה אמרו צדיקים שהתורה הקדושה מזהירה (דברים יב יג-יד) 'השמר לך פן תעלה עולותיך' פן תרצה להתעלות בעבודת השם 'בכל מקום אשר תראה' דווקא במקום שנראה לך שמשם אפשר לך להתעלות, אלא כי אם במקום אשר יבחר ה' - באותו המקום אשר בחר ה' שתהיה בו 'שם תעשה עולותיך', ודייקא משם תתקרב אל ה'. כט. אמרה נאה אמר מו"ח כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א בביאור בקשתו של יעקב אבינו (בראשית מט ה) 'בקהלם אל תחד כבודי', וברש"י (שם, ובריש פרשתן) שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר 'שמו' על מחלוקתו. כי כידוע הרבה פעמים נסובה המחלוקת על השם של אבי השושלת, כל אחד רוצה את השם לעצמו, על כן ביקש יעקב אבינו 'לא יזכר שמי על המחלוקת...' שבהקהל קרח את הקהל אל מול משה ואהרן לא יחללו את כבודו שלא יתגודדו על שמו.

ל. הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בפרשת ד"ה וישלח משה) מבאר שהכתוב בא להזהיר אותנו, שלא נאמר הנה פלוני 'מוחזק' הוא כבעל מחלוקת, גם מתמול גם משלשום מורגל הוא לעורר מדנים... אין כל טעם לקרוא לו ולפשר בין הניצים... לא כן הוא, אלא תמיד צריך לקרוא לשני הצדדים לקראת שלום, וכמשה רבינו שקרא לדתן ולאבירם לשלום אף שכבר הוחזקו במריבה, שכבר במצרים היו השנים 'נצים' והכה הרשע את חברו, אף על משה ועל אהרן עוררו מדנים,

נתונה בידי כל איש ואיש (אף שאם בא ליטהר זכות אבות מסיעתם' אבל הבחירה נתונה בידיו...) ולכן ייחסו אחר אבותיו באמרו אף אם תהיה בנו של 'קדושי עליון' ושרפי מעלה – בן יצחק בן קהת בן לוי לא יועיל הדבר מאומה לענין יראת ה', אם ירצה לפרוש מדרכיהם הרשות נתונה בידו ל"ע, אין לו אלא לקנותה בניעת עצמו...

הכל מודים שבעיצומה של מחלוקת קשה עד מאד לפרוש ממנה. מ"מ יש לו לאדם להתאמץ ולברוח משם ע"י שיתבונן היטב בתוצאות המחלוקת, כמה שנאמר 'והמשכיל בעת ההיא ידום'. כי לאחר מעשה יראה שכל יגיעתו לטובתו הייתה, שהרי חייו של בעל המחלוקת אינם חיים, ובכל פינות שהוא פונה מסובב הוא בריב ומדנים². וה'פיקח' יראה את הנולד, ובעודו עומד על 'פתחה של מחלוקת' מבחין ימנע בכל כוחו שלא להכנס ב'בוץ' נורא זה ששמו 'מחלוקת' כי זמן בניסתו לבוץ ידוע ואחריתה מי ישורנה³. וגם לעומד מן הצד ייאמר, אנא,

אף שכבר החלה המחלוקת – אסור להם להחזיק ולהמשיך במחלוקת אלא ילמדו ממשה רבינו שמחל על כבודו ובעצמו הלך אליהם כדי לבטל מחלוקת⁴.

ואכן יגיעה עצומה נדרשת מהאדם להתרחק מן המחלוקת, וכך ביאר הרה"ק ה'אורח לחיים' מזולאמשוב זי"ע (ברי"ש פרשתו) את תפילתו של יעקב אבינו (בראשית מט, ו) 'בקהלם אל תחד כבודי, וברש"י (שם, וברי"ש פרשתו) בן יצחק בן קהת בן לוי. ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר ובקהלם אל תחד כבודי. ולכאורה תמיהה מילתא, מדוע הוצרכו בכלל לייחסו במעשה המחלוקת, היה לו לומר 'ויקח קרח' ותו לא מיד, לשם מה הזכיר בן יצחק בן קהת וכו', אלא מבואר, עפ"י דברי הגמרא (בבא מציעא פה.) 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו... תורה מחזרת על אכסניא שלה', וזהו רק לענין 'תורה' אבל לענין יראת ה' אין כאן 'מחזרת על אכסניא שלה' כי הבחירה

כמו"ש (שמות ה ב) 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה', וברש"י כל 'נצבים' הם דתן ואבירם, וז"ל החת"ס 'אין מחזיקין במחלוקת' ר"ל דאין הולכין בתר חזקה במחלוקת, אעפ"י שכבר ניסה לעשות שלום זה ג' פעמים ולא עלתה בידו, עכ"ז בל יעשה עצמו כמתייאש, וינסה כוחו עוד הפעם וה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל. לא. וידע 'בעל המחלוקת' כי סוף דבר שישוב ויחזור ה'גלגל' בעולם' כדברי הרה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשת חוקת) בביאור דברי המשנה (אבות ד ג) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאין לו שעה' – בשביל שסבל בזיוןך וחטאת לו.

ובזה מבאר החיד"א את דברי 'פתח' שענה לאחיו כששאל אותם (שופטים, יא ז-ח) 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו... לכן עתה שבנו אליך'. ומבאר, דזאת ענו לו, אכן, זה עצמו שגרשונו אותך לכן עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אלך שתיטיב לנו, ובוזה נמי רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה.

לב. יש שביארו ביסוד זה, דעל כן אחר מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטתו – 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול שקדים... למשמרת לאות לבני מרי' (יז כד-כה), ולרמז בא, כי המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים – מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים' תחילתן מתוק וסופן מר (עירובין כח:; ונפק"מ לענין מעשר, עיי"ש) – והלימוד לדין, כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת, אם תחילתו מתוק – היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש 'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח, הרי סופו מר (כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי) גם בעולם הזה חייו של בעל המחלוקת קשים ומרים – בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'. אבל אם תחילתו מר – שבראשית ותחילת המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפיו דבר, אזי אף שלעת עתה מר לו וקשה ביותר, מכל מקום סופו מתוק – כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה – מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים.

לג. ובכלל, המתבונן היטב יבין וישכיל כי 'כל ימינו בהם שבעים...' מדוע יניע את כל אמות הסיפים בשעה שאי מי עולל לו משהו, וכי שווה להכניס כל כך הרבה כוחות וכו' בעולם החולף כל כך מהר, שהיום כאן ומחר ב... ובפרט שהרי בכל ענין מענייני עולם – כעבור שנה ושנתיים ישחק הוא בעצמו על שעשה 'עסק' מכל שטות, כי כעבור זמן נראה הכל בעיני האדם כשטויות וכהבלים שאין בהם ממש – אף אם תהיה המחלוקת על דברים (הנראים) כעומדים

ברומו של עולם כי רק 'בשעת מעשה' יבלבלו היצר כי כל כך חשוב הדבר – ואם לא 'יסדר' עתה את פלוני, או לא ינקום באלמוני אזי רע ומר יהיה סופו... אך כאשר 'תפקח' מיצרו יראה כי הכל הבל.

מעשה שהיה אצל הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות בעל ה'מטה אפרים' זצוק"ל, שכידוע היה עשיר גדול, ואף היה לו 'בנק' בבעלותו. פעם נפל בביתו בקבוק יקר (מ'קריסטל') – שהיה שווה לערך הון רב מאד, והנה, ר' אפרים זלמן לא שת לבו להפסד הגדול – והמשיך בלימודו וסדר יומו כאילו לא אירע מאומה, אך לעומתו – הרבנית שראתה לנגד עיניה את ה'שבר' הגדול והנורא – הצטערה צער גדול על ההפסד המרובה שנחלו זה עתה, ועל כולנה לא הייתה יכולה לסבול איך בעלה הגדול יושב בניחותא לנוכח 'חסרון כיס' כזה – כאילו לא היה הבקבוק שווה כי אם כשווה פרוטה אחת או שניים לכל היותר. ותשאלהו – לניחותא מה זו עושה. ויען ר' אפרים זלמן ויאמר – לעת עתה לא אוכל לבאר לך מנין לי שלוות נפש כזו, אמנם בעזה"י לפקודת השנה אבאר את כל הענין.

הרבנית ייחלה בכליון עינים לבוא ה'יא"צ' (יום השנה) של הבקבוק ז"ל. מיד כששקעה החמה בליל ה'יא"צ מיהרה אל הרב לשאלו שיבאר בטוב טעם ודעת את שלוות נפשו באותו יום השבר. שאל אותה הרב, וכי כעת עדיין כואב לך הדבר, ותען ותאמר, אודה ולא אבוש כי כעת אין לי כל הרגש צער או כאב על אובדן הבקבוק. ומדוע – שאלה הרב, אחר שכבר עברה שנה תמימה עם כל מאורעותיה איך אזכור כדבר הזה, אמר לה הרב – אני בגרתי על אתר בשנה תמימה... כאומר לא הבטתי על הדבר בהבטה קצרה – על מה שקרה זה עתה, אלא מיד חשבתי מהו ההיזק בעוד כשנה אחת, ונוכחתי לראות כי אינו שווה לעשות מהומה גדולה כזאת (הוסיף ואמר, אביך - מ"ח לקח אותי לחתן בתור עילוי - מעלתו של העילוי שיתפסתו מהירה בהרבה מתפסתן והבנתן של אחרים, ע"כ יכולתי לתפוס מיד מה יהא בעוד שנה).

הנוגע לדידן, פעמים ונראה לאדם כי מה שפלוני עולל לו – בהפסד ממון או בשאר עניינים, או אפילו כשרואה להדיא איך שהוא מקלקל לו את הפרנסה או השידוך וכו' וכו' – ייראה לו כי אי אפשר לו להבליג ולשתוק 'למיזיק' זה על העוולה והחוצפה, כי אם ישתוק יצא מדעתו... ומיד נכנס למצב של אש להבה עד לשמים, ובאמת כעבור זמן יראה כי אין הצר שווה בנזק המלך, והלה לא הזיק לו כלל, ואף אם הזיק – אין ההיזק גדול כל כך כמו שהיה נראה מתחילה, ויש מקום לדונו לכף זכות או למחול לו. וכל האש להבה שהייתה לו באותה שעה – נפוגה ונכבית כלא היה, ומדוע לא יחשוב בשעת מעשה כי כן יהיה לבסוף... ואף כי קשה הדבר הרי 'אין חכם כבעל הנסיון' – יתבונן נא ב'מערכות' שכבר פג טעמן וריחן, ויחשוב אם אינו מתחרט עליהם... ומדוע לא יהיה 'חכם הרואה את הנולד', ומעיקרא ישקיט את רוחו הסוערת.

כעין זה מצינו בגמרא (חולין דף נח:) 'אמר רב לית בקא בר יומא', פירוש שיש מין זבוב הנקרא 'בקא' ואי אפשר לו לחיות אפילו יום אחד שלם, ומקשה בגמרא – 'אמר ליה רב פפא לאביי, והא אמרי אינשי, שב שני אימרא [מְרָדָה] בקתא מבקא', פי' מעשה היה והנקבה – בקתא, מרדה על בעלה משך שבע שנים, הרי לך, שזבוב זה חי יותר משבע שנים, ומדוע אמרת שאינו חי אפילו יום אחד, ותירצו בגמ' 'בשני דידהו', פי' שבאמת אינם חיים אפילו יום אחד, ומה שאמרו שמרדה בו 'שבע שנים', היינו לגבי השנים שהם חיים, כלומר, כייחס של שבע שנים בחיי בני אדם שהיא כחלק אחד משבעה עשר ממאה ועשרים שנה (לכה"פ), כך היא מרדה על בעלה כחלק י"ז מהיום.

ולכאורה צריך קצת ביאור, איזה הליכות חיים לימדו אותנו חז"ל במימרא זו, וכי מאי נפקא מינה לנו בכל אורח חייהם של ה'בקא והבקתא', ומה יש לנו ללמוד מה'סכסוך' שביניהם, ואמרו בעלי המוסר, כי כאן למדנו כי אף אנו – בסכסוכים ומחלוקת שלנו דומים לבקא ובקתא ללא כל שינוי. כי כמו שהעומד מן הצד יחשיב את ה'מרדה' והסכסוך שבין הבקא והבקתא לשטות גמורה שכל אורח חייהם אינו אלא 'בן לילה היה ובן לילה אבד' ומדוע יריבו איש ברעהו על 'עסקי שעות'... אף אנו כיו"ב, כל הסכסוכים שבין איש לרעהו אינו אלא באשר ימי חייו נחשבים בעיניו כ'נצח', מדוע לא יפקח עיניו ויראה כי הכל שטויות באמת שהרי כל אורח חייו חולפים ביעף, ומה לו להשקיע כוחו ומרצו במחלוקת שבתוך כמה שנים כבר איננה נוגעת כלל... (בפרט שלפי ערך יומו של הקב"ה 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול' (תהלים צ ד) איננו חיים על האדמה יותר מב' שעות, שהרי כל שעה ביומו של הקב"ה הוא מעט יותר מארבעים ואחד שנה שלנו), אם כן, מדוע יחשוב כל כך על העולם הזה אם רק היום עומד הוא כאן, וכבר מחר (ויש מחר לאחר זמן) יהיה בקבר.

ונרמז כן בנוסח התפלה 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', כי הדרך לעשות שלום בין איש לרעהו, הוא להתבונן 'במרומיו' – היינו כמה שני ימי חיי האדם לפי ה'יום' שבמרומים, וכאשר יבין האדם שכל ימיו כענן פורח וכחלום יעוף, יכנע לבבו וירבה שלום בעולם.

נוטריקון מאה דיני, או כי מדון בנימטריא מאה. רש"י^י. על כן, יפקח עיניו בתחילת הדרך, לבלום בזמן את כל המערכה אשר בוא תבוא עליו אם יכנס רק ב'טעות' למערכה זאת.

כתב השל"ה הקדוש זי"ע בשער האותיות (אות ב' בריות, יד) ואיסור מחלוקת הוא במשהו - כי מניצוץ אחד של אש תתגדל המדורה^י, ותאכל האש עד אברון^י. וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (י:א) האי תיגרא

אנא, המנע מלהביע דעה ולהתערב במחלוקת^י, כי מעולם לא יצא אדם נקי מעסקיו בבויץ, ולא ימלט מטינוף ידיו רגליו וכל גופו^י.

ומפורשים הדברים בגמרא (פנהדרין ז:א) שלמדו מהפסוק (משלי יז יד) 'פוטר מים ראשית מדון', פוטר מלשון 'פטר רחם', כלומר המתחיל במחלוקת מביא בזה על עצמו מאה דינים שיבואו עליו גלל המחלוקת (מדון -

לד. משל נפלא אומרים משם הרה"ק ה'אמרי נועם' מדזיקוב זי"ע, אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפי, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך, אבל מפי מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפי. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפי המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפיו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתי הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה ואיני נוקט כצד או זה, אז ירוויח כאותו השועל שניצול ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.

לה. כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה הוא דתן ואבירם) דלכאורה יש לתמוה, שהנה שמם של דתן ואבירם נזכר בפירוש במחלוקת זו - כדכתיב (טו א) 'ויקח קרח... ודתן ואבירם' אפילו שלא נתכוונו כלל לטובת עצמם - שהרי אין מוצאם משבט לוי כלל, ולאידך מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת התכוונו לעצמם [שהרי הקריבו קטורת, ונראה שמבני לוי היו], והתורה חסה על כבודם ולא פירסמה שמותם, ומסברא היה לו להפך - לפרסם לדראון עולם את מי שהתכוון לטובת עצמו.

ומבאר ה'חידושי הרי"ם' - כי יתכן עוד לסלוח לאדם שאינו יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה ושואף לגדולות, אבל לבעל מחלוקת לשם מחלוקת, המחרחר ריב אף כשאין לו טובת הנאה מזה, לזה אי אפשר לסלוח ויש לפרסם שמו לגנאי.

לו. מענין לענין, עובדא הוה לפני כחמשים שנה, ברב חשוב ומפורסם שלאחר עלותו לעלמא דקשוט לא הגיעו בניו לעמק השוה בענין ירושתו... ופנו ל'דין תורה'... לילה אחד הגיע הרב בחלום הלילה לידידו ורעו - אחד הרבנים החשובים, וכה אמר לו, בכל פעם שמזכירין את שמי ב'דין תורה' שבין בניי הריני נע ונד במקום מנוחתי, וביקש ממנו שיפנה אל בניו - שיזהרו מלהזכיר את שמו בכל מהלך הדין תורה. אין צריך לומר שלאחר ששמעו הבנים את דבר החלום השלימו ביניהם, והכל בא על מקומו בשלום.

לז. וכמשל שאמרו, כאשר בוערת האש בחתיכת עץ קטנה - גפרור, עדיין אפשר לכבותה בנפיחה אחת בפה, ותכבה מיד ובנקל, אבל אחר שכבר תבעיר ממנה אש גדולה תקשה מאד המלאכה לכבותה.

לח. מעשה שהיה בשנים קדמוניות בעיירה 'קשעפיץ' הסמוכה לצ'נסטחוב בפולין, שהוצרכו למנות 'שוחט' חדש, וחיפשו אחר איש ירא אלוקים, משמצאו שניים הראויים לאותה איצטלא פנו לערוך 'בחירות', שני שוחטים הללו היו רעים אהובים שחיו בשלום ובשלווה, אך מטבע הדברים נעשה בעיירה 'ששון ושמחה' סביבם, הללו מצדדים בעד הראשון, וחלקם בעד השני, עד שנהפכה כל העיירה לאש להבה. והנה, אחד מהשוחטים היה ממקורביו של הרה"ק ה'שפתי צדיק' מפילץ זי"ע, ושלח אליו טעלעגראם (מברק) שיתן לו עצה ותושיה כדת מה לעשות, שלח לו השפתי צדיק לאמר מחלוקת היא אש ומאש בורחים, שא רגליך והימלט מן המקום אשר אתה שמה, לדאבון לב הגיע מכתב התשובה לידי אחד שצייד בעדו, ולא חפץ שיברח הלה מהעיירה, על כן לא מסר לו את דברי הרבי,

וממילא נשאר השוחט בעיירה, כעבור שבוע גוע השוחט ומת, ולאחריו מתו עוד כמה ממחררי הריב, ויהי הדבר לחרדת אלוקים, ומספרים שעד כמה דורות היה קשה לבני משפחת השוחט למחול ל'ידיד' זה, שלא מסר לאבי משפחתם את דבריו הנחרצים של הרבי, וגרם לסילוקו מהאי עלמא.

כעין זה מסופר על הגה"ק החפץ חיים זי"ע, שבעת שהתעוררה מריבה ומחלוקת בעירו ראדין, אם לא הצליח להשקיטה היה עוזב את העיירה למשך שבועות מספר עד שוך חמת המחלוקת, בכדי לא להימצא ח"ו אפילו בקרבת מקום של בעלי הריב.

סיפר אחד ממקורביו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לפני שנים רבות נודמנתי לביתו של הגרש"ז, ולנגד עיני נגלה מראה מחריד - קבוצת אברכים גוערים בכבוד הרב ומטיחים בו בעזות מצח (באותו זמן פירסם הרב הצעה להקל בנושא מסויים והיו שיצאו חוצץ כנגד קולא זאת - ואף הוא עצמו לא הציע זאת אלא בתורת 'הצעה' ולא הורה כן למעשה), והיה הגרש"ז יושב ושומע דבריהם בקור רוח ובפנים שוחקות כאילו לא היה כאן כלל דיבורים נוקבים כנגדו... אחר שיצאו האברכים מביתו שאלתיו, 'למדנו רבינו', מאין לכם כוחות ותעצומות הנפש כגון דא, השיב לי הרב בנועם שיחו כהרגלו, אספר לך מעשה שאירע בימי נערוטי בשכונת 'שערי חסד' בה גדלתי (עד סוף ימיו) וממנה תבין דעת.

ביום מן הימים באה הבשורה לתושבי השכונה שהגאון רבי אהרן כהן זצ"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל עלה להשתקע בארץ הקודש, והנה הוא קובע מקום מגוריו בשכונתנו. הדבר עורר התרגשות גדולה בקרב הצבור, ומיד הכינו לכבודו דירה ראויה לשמה, ואף כל חפצו וצרכיו העמידו לרשותו למען יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בנחת, ואכן, רבי אהרן קבע מושבו בדירה זאת ותרב השמחה ב'שערי חסד'. עברו כמה חדשים והנה 'הילד איננו' - רבי אהרן נעלם מעיני כל, מקומו בבית הכנסת נפקד, ואף ברחובות העיר לא ראוהו. משעברו כך כמה ימים החליטו 'טובי הקהל' ללכת אחריו ולחפשו, תחילה ניגשו לביתו נקשו על שערי, אך 'אין קול ואין עונה', מכיוון שכן ניסו לפתוח את הדלת והנה היא נפתחת... והבית ריקם מתושביו וחפציו. אף השכנים לא ידעו מאומה מפשר התעלומה, בלית ברירה הוכרז בבית הכנסת שכל היודע אודות רבי אהרן יבוא ויודיע. עד שנגלה עליהם זקן אחד וסיפר כמסיח לפי תומו שראה את רבי אהרן יוצא מן השכונה לפני כשבוע עם כל מטלטליו בעגלה לעבר העיר יפו... הדבר יצא מפי הזקן לפני העם מלאו תמיהה ופליאה על מה ולמה עשה רבי אהרן כדבר הזה (והרי כל מחסורו מילאנו בשלימות). שיגרו בני השכונה משלחת ליפו לביתו של רבי אהרן, והוא קיבלם בסבר פנים יפות כשהוא מודה להם על כל החסדים שגמלו עמו... ובנוגע לעזיבתו בפתע פתאום - מבלי להודיע מאומה סיפר להם דברים כהויתן.

כשבאתי להיפרד מחותני לרגל עלותי לארץ ישראל, העליתי לפניו שאלתי 'איה אקבע מקום מושבי בירושלים או בצפת, או שמא בחברון או ביפו', השיב לי חותני, אין כל כך נפק"מ היכן תדור, אך זאת אבקשך, אנא, הבטח לי בתקיעת כף, ממקום המחלוקת - ברח במהירות... לעולם אל תציג את כף רגלך במקום שיש בו מחלוקת, ואם ח"ו נקלעת למקום כזה, שא רגלך וברח משם... ואכן, כפי בקשתו הבטחתי כן לחותני בתקיעת כף ונפרדתי ממנו מתוך התרגשות עצומה ודמעות.

המשיך רבי אהרן, לאחרונה נתעוררה מחלוקת בשכונתכם 'שערי חסד' אודות ה'גבאות' בביהכ"נ, ומכיוון שכה חמור היה הדבר בעיני חותני עד שנטל ממני 'תקיעת כף' על כך, נאלצתי לעזוב את המקום במהירות עצומה, ואפילו לשהות כדי פרידה מבני השכונה לא היה סיפק בידי. המשיך הגרש"ז, א, כשחזרו בני המשלחת סיפרו לכל את תשובתו של רבי אהרן, ומכיוון שהייתי אז נער צעיר לימים עשו עלי הדברים רושם כביר למאד, והחלטתי בהחלטה חזקה, שלעולם לא אתקרב לענין שיש בו מחלוקת. מעתה תבין היאך שתקתי לאברכים אלו שגערו בי ותקפו אותי, כי קבלה בידי משנות קדם (וכבר הורגלתי בזה) שלא להגרר אחר 'וויכוחים' (שלום רב פ"ע, מפי בעל המעשה).

הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל היה פעם בענגלאנד (אנגליה) לצורך עניני ישיבתו הרמה. בהיותו שם פגע בו מאן דהו בצורה נוראה ואיומה, בחוצפה גדולה ובזיון מחריד. רבני המקום רצו לערוך בו שפטים, אך הוא ז"ל עיכב בעדם בכל כוחו, ולתמיהת הרבנים ששאלוהו, לזאת נסכים שמרוב ענווה מוחל הרב על כבודו, אבל זאת לא נבין מדוע 'בנפשו' הדבר שאף אנו לא נמחה על כבוד התורה שנתבזה כל כך. אמר להם הרב, הגאון ה'חפץ חיים' אמר לי אתה תהיה איש מצליח בכל אשר תפנה ותעשה, בכל דבר חוץ מב'מחלוקת', כי בזה לעולם לא תראה הצלחה, ובשום אופן לא תצליח ע"י, ולכן לא הסכים בשום פנים ואופן שימחו על כבודו כי אז ממילא יצא נפסד... (שם מתוך הרב מפוניבז').

וממשיך השל"ה, על כן מי שמצפה לזכות ולראות פני שכינה, ירוץ ויברח מזוהמת הנחש, וירחיק ממחלוקת אפילו ממיעוט קמא. ומה לי להאריך בגנות המחלוקת, כי כל הספרים מלאים מזה. נקוט האי כללא בידך, כי עוון המחלוקת יותר קשה מעוון עבודת כוכבים כמו שמצינו באחאב ושאל^ט. ומוסיף שם (באות טז) ובודאי הגרוע שבשיראל היה מוסר נפשו למיתה בכדי שלא לעבוד עבודת כוכבים, ואיך לא ימסור נפשו לעצור את עצמו מלעשות מחלוקת שהיא קשה מעבודת כוכבים, עכ"ל (בשינוי קצת).

דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו - כעין ניגרים וצניורות קמנים, ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) 'פוטור מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נפוש', כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד, לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת^{טז}.

לט. ומוסיף השל"ה, וז"ל. ושמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מוהר"ר פינחס סג"ל ז"ל, כי דבר זה מרומז באותיות של תיבת מחלוקת. כיצד, האות מ - סתומה וסגורה מכל צדדיה לבד פתח קטן מלמטה, וכך הוא תחילת המחלוקת, מתחלת מאיזה דבר שטות קטן - באופן קטן. אחר כך מתרחב הפתח לכל רוחב האות כמו פתחה של ח למטה, ומשם תתלהב אש המחלוקת עד למעלה זהו אות ל, שגגו כמגדל הפורח למעלה למעלה, משם תמשיך האש הבושרת לירד למטה עד התהום, כרגלה של האות ק. ולאחר שכבר היא ברום הרקיע ובעומק האדמה, תגיע להיות כהאות ת אשר עומדת היטב על שני רגליים, כך תמשך המחלוקת למשך זמן גדול, ואות ו המפסיק, זה משענת המטה אשר בידו להחזיק המחלוקת - היינו כי כל המחלוקת נבנית על איזה דמיון שפלוגי עשה וכו'. אבל זה המטה נתהפך לנחש, עכ"ל.

וכך רמז הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בית אהרן דף קמד:) ב'טעמי המקרא' שבפסוק (דברים א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', על 'אחינו' יש 'תלישה קטנה' ועל 'המסו את לבבינו' יש 'קדמא ואזלא'. ומבאר שכך מזהירנו הכתוב השמר לך מאד אפי' מ'תלישא קטנה' ביותר ב'אחינו' באחוות רעים, א קליין רייס, כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, ולכן הטעם הוא 'קדמא ואזלא', אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

יש שאמרו לבאר ביאור נפלא בדברי הכתוב (בראשית ד ח) 'ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו', ולא כתיב מה אמר קין אל הבל, ולכאורה צריך ביאור אם לא רצתה התורה הק' לגלות מה אמר לו - מדוע כתבו 'ויאמר קין אל הבל', אלא שזאת גופא רצתה התורה לומר, כי אין כל נפקא מינה מי אמר ומה אמר, היה כאן איזה דיבור... ומשם כבר נתגלגלו דברים עד כדי רציחה... כי מכל דיבור קטן אפשר שתתלבה אש מהארץ עד לב השמים. ויבוא איש על אחיו - עצמו ובשרו ויהרגהו, והיטב היטב יש לו לאדם להתבונן קודם שהוא מוציא דבר מה בפיו.

והוכיחו ממה שאמרו חז"ל (עיי' מס' ד"א פרק שלום הי"ח) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום והשכין שלום בין איש לחברו ובין איש לאשתו, ולכאורה יפלא, וכי היה איזה סיבה וטעם לריב איש עם רעהו במדבר, והרי לא התעסקו כלל לפרנסה כי ירד להם לחם מן השמים, ושתו מים מן הבאר, כמו כן הבגדים לא בלו, ועל מה נסובו מחלוקת שהוצרך אהרן הכהן לפשר ביניהם. אלא, כך הוא דרכו של היצר לזרוע מחלוקות ללא שום סיבה, יתחיל בוויכוח קטן באיזו אמתלא, ויהפוך אותו להר גדול ולסלע המחלוקת...

מ. דברים נוראים כתב ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ריש פרשת כי תשא) בשם רבו ה'חתם סופר' זי"ע, דלכאורה צריך ביאור, כיצד הסכים אהרן לבני ישראל שיעשו את העגל כשאמרו 'זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' - מחשש שמא יהרגהו - והרי ע"ז היא ב'יהרג ולא יעבור', אלא, כי אהרן הבין שאף אם יעמוד כנגדם וימסור נפשו להריגה בידם - עדיין תשרור ביניהם מחלוקת עזה, שהרי כל אחד הציע עצות ורעיונות כדת מה לעשות אחר ש'מת משה', ויהיה חרב איש באחיו אף אם יבא משה ביום המחרת, כי במקום מחלוקת גם משה לא יועיל, וכמו שכתב רש"י (במדבר טז ד) במחלוקתו של קרח 'נתרשלו ידיו'. על כן נתרצה להם ועשה בעצמו העגל, כדי שתשרור ביניהם שלום ושלוה, ואז בבוא משה ביום המחרת, ויהיה שלום ביניהם, ברגע אחת יבער הרע מקרבם. ואכן כך הוה - ויקח העגל וישרפו

יעזור עיני חכמים - המחלוקת מעוזרת עיני האדם

בפרשתן (זו ו) 'זילוננו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה' וכבר תמהו המפרשים, היאך יתכן כדבר הזה, שאך אתמול ראו הכל שכרא ה' בריאה חדשה והאדמה בלעה את כל המתלוננים על משה, ומיד למחרת שוב 'זילוננו כל עדת בני ישראל'.

המיתם את עם ה'. וראה נא עד היכן כוחה של המחלוקת - אף שכבר ראו הכל את זעקת השמים והארץ בצדקת דרכם של משה ואהרן^מ. מ"מ נהג קרח כמי שנסתלקה דעתו לגמרי ולא ראה את אשר לפניו, ושב מיד למחרת לחרחר שוב ריב ומצה על משה ואהרן.

ולא זו בלבד שהמחלוקת תסמא עיני האדם, **אלא** היא מעוותת את שכלו וראייתו - לראות את פני הדברים כפי רצונו ולא כפי האמת. וכמו שמבאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) בשם הרה"ק מפשיסחא זי"ע, כי תמיהה גדולה היא האיך טען קרח על משה מדוע תתנשאו (טו ג), בשעה שדייקא במידה זו שבחתו התורה להדיא - 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב ג). **אלא**, כי אכן, זוהי כוחה הנורא של הגאווה ומחלוקת שמסמאת עיני האדם, עד שקרח חשב שהוא משה, ועליו עצמו אמרה תורה 'והאיש משה עניו מאד'^מ [בחשבו כי 'משה'

ותירץ הרה"ק 'הבית ישראל' זי"ע בשם אביו הרה"ק 'האמרי אמת' זי"ע, דאיתא בגמרא (סנהדרין קי). 'אמר רב יוחנן, קרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, פי' שלא נבלע בארץ עם עדתו, וגם לא נשרף באכול האש את מקריבי הקטורת, וברש"י, **אלא** במגיפה מת, והיינו שמת רק למחרת ההוא יומא. נמצא שבבקרן של יום עדיין היה קרח בחיים, והוא הוא זה שליכה את אש המחלוקת בשנית - שיתלוננו העם על משה - אתם

באש ויטחן עד אשר דק' ואין פוצה פה ומצפצף, נמצא כי אהרן בחר להיות סניף לע"ז לפנים - למען לא יתרבה מחלוקת בישראל, ואכן, השי"ת הבוחן כליות ולב וידע כי ב'מסירות נפשו' עשה כל זה, מחמת כן בחר בו להיות 'כהן' גדול, וזהו שאמרו לו בהקים את המשכן כשנרתע לאחוריו על שראה דמות עגל על המזבח, א"ל הקב"ה - למה אתה בוש לכך נבחרת - על שבחרת להצילם ממחלוקת על ידי עשיית העגל, הרי לך שהמחלוקת גרועה מיצירת ה'עגל' ועבודה זרה...

כעין זה מצינו ב'שבט מוסר' (פל"ז כב) שלמחרת יום המחלוקת של קרח עם משה לא ירד המן, אף שביום שחטאו בעגל איתא במדרש (שמור"ר מא א) שירד המן, והיינו שמחלוקת גרועה מע"ז, כי הע"ז לא מנעה את ה'מן' מלרדת, והמחלוקת כן מנעתו.

וכך הביא בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קס"ה ד"ה ולענין) ... **ובן תורה א' העתיק לי מס' אחד מעשה שהי' בעיר קעמפנא, שבא לשם חזן א' רשע והעם בחרו בו, והאב"ד הגאון ר' יוסף שמואל ז"ל צווח ככרוכיא ונעשה מחלוקת והתייעץ הגאון ז"ל עם הגה"צ ר' יוסף מפוזנא ז"ל, וכתב בזה"ל, שמעון זה (כך שמו של אותו חזן) דורש כל אתין שבתורה, את החזיר וכו', וכשבא לאת ה' אלוקיך תירא פירש (כלומר שרחוק הוא מלהיות ירא שמים). והשיב לו הגה"צ הנ"ל, מוטב להעמיד צלם בהיכל מלהחזיק במחלוקת.**

מא. והרי הוא נדמה למי שלובש בתי עיניים הצבועים בצבע הירוק - שהוא רואה את כל העולם בצבע ירוק ככרתי, אפילו מה שלא נדמה לצבע הירוק בכהוא זה, והנמשל מובן...

מב. הנה ידוע מאמר חז"ל (יומא עה.) שקירוב מקום נפילת המן היה תלוי במעשי האדם וצדקותו. אם כן, וודאי שה'מן' של קורח היה יורד לו בסמוך לפתח ביתו ממש, שהרי 'מטועני הארון היה', לאידך, ברור שלאחר מחלוקתו עם משה לא מצא את המן בקרוב כ"כ, ומעתה תמוה כיצד לא שם על לבו שחטא וטעה טעות חמורה במה שנחלק עם משה. ומכאן למדנו, שהשקוע בתוככי המחלוקת יראה בכל דבר רק את צדו, ואדרבה - כראות קרח שהמן מרוחק מאתו, הבין שכך עלתה בידו מכיוון שלא ליבה מספיק את האש כנגד משה עד לשמים, ועליו לשוב בתשובה - לחזק המחלוקת.

כעין זה מצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (קרח תר"פ) דהנה איתא ברש"י על הפסוק 'ויקח קרח' - דבר אחר, ויקח קרח, משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, ובאלו 'דברים' משכם - שבא קרח וגילה את אזנם שכל יסוד היהדות הוא שהקב"ה מרחק את האדם ועליו להתייגע להתקרב, וכה אמר להם לראשי סנהדריות, הנה, כל מה

להיות נחלק... נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת, והיינו שלא ראה לנגד עיניו כי אם צד אחד וזה גרם לכל המחלוקת.¹⁰

ובזה יתבארו גם דברי רש"י בהמשך הדברים (טז ז, מדברי ילקו"ש קרח תשנ) וקרח שפקח היה מה ראה לשמות זו, כי פעמיים צד עולים בגמטריא קפח - אותיות פקה, והיינו כי מדרכו של פקה להבין שיש שני צדדים למטבע,

הנאמר בפסוק קאי עליו, כי הוא ה'תלמיד חכם', ע"ד אומרם (שבת קא: ועוד) 'משה שפיר קאמרת'.

ובכלל, כל מחלוקת באה אך ורק מחמת שהאדם שקוע בתוך עצמו, ואינו רואה לנגד עיניו אלא 'צד' אחד. מדוע לא יבין שיש עוד צד ועוד דעת הרואה את פני הדברים באופן אחר. ובהו יתבארו דברי רש"י בריש הפרשה, 'ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד

שריחק אתכם הקב"ה מהמשכן והכהונה אינו אלא כדי שתתאמצו להתקרב והריחוק הוא רק צורך הקירוב, וכאשר תתאמצו ביותר תתקבלו לעבודת המשכן, וזה עצמו הוא רצון ה', שע"ז תזכו להתקרב, ודברים רכים אלו משנו את לבם - על דרך האמור בזוה"ק (ח"א טז:): בביאור הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שדרכם של גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבח זה משבחם הקב"ה - כי שבח גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפ"כ אינו פוסק מלהשתוקק, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה - בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו.

ואל תשאלני מדוע נחשב זה להם לחטא, כי באמת, כל האמור אינו אלא דוקא לענין השתוקקות בלבד, אבל ח"ו שיבוא ע"ז לחלוק על משה, ואם היו מתפייסים בדברי משה ולא היתה עליהם אלא התשוקה לבד בוודאי היה זה להם לשובח, אבל מכיוון שבאו לכלל מחלוקת סטו מדרך הרצויה ונחשב להם כחטא לשורפם ל"ע.

מג. משל נפלא הביא רב האי גאון (בתשו" סי' י"ג), מעשה בשועל שבא עליו הארי לאכלו - כי היה הארי רעב מאד, התחכם השועל ואמר לו - אדוני המלך, לא תשבע נפשך מבריה קטנה כמוני, יבוא נא המלך אחרי, ואראה לו אדם שמן כשהמלך יטרפנו ויאכלנו תשבע בטוב נפשו, והיה שם בור מכוסה (בכיסוי שאינו חזק) ואדם כזה ישב מאחוריו, אמר לו הארי מתיירא אני מתפילתו של זה שלא אהיה ניזוק מאכילתי אותו, אמר לו השועל, אל ירך לבב המלך, כי לא לך ולא לבנך יגיע ההיזק מתפילתו של האיש הלזה, רק לבן בנך. השבע עכשיו רעבונך, ועד שיגיע העונש על בן בנך יש עדיין זמן רב, נתפתה הארי והחל להתקרב אל האיש, באותו רגע נפל הארי לתוך הבור עמוק עמוק מי ימצאנו, ויבוא השועל על שפת הבור והציץ לתוך הבור - לראות מה מצב רוחו של הארי, גער בו הארי, הלא אמרת לי שאין פורענות באה עלי, אלא על בן בני... אמר לו השועל, אכן, אמת דברתי ולא אחזור בי, אלא שנפילתך עתה לתוככי הבור באה לך על עוון אבי אביך שאכל וטרף בני אדם... על זה נענשת כעת - כי אתה בן בנו, ובני בנים נענשים אצלכם על חטא אבי אבותם, נזדעק הארי, וכי כך הוא היושר, להענישני על חטא אבי אבותי, וכי 'אבות יאכלו בוסר ושיני רשעים תקהינה' (יחזקאל י"ב). אמר לו השועל ולמה לא חשבת כך מתחילה - כשהסכמת שבני בניך יענשו בעבורך, ומסיים רב האי גאון וכמה מיני מוסר יש במשל הזה. והיינו כי האריה בעודו בבולמוס רעבוננו לא ראה לנגד עיניו שיש לו בכלל בני בנים, ורק כשקיבל מכתו, החל להתבונן מה רצה לעולל - לאכול איש תם וישר שלא נגע בו לרעה, ומה הוא רוצה ממנו.

מסופר על שני עשירים שהשתדכו ביניהם, לדאבון לב נעשה אחד מהם 'יורד' בימים שבין האירוסין והנישואין, המחותן 'העשיר' החליט שעליו לעזוב את השידוך כי לא נאה לו להיות מחותן עם אחד מעניי העיר, נכנס אותו עשיר אל הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע וסיפר לו גופן של דברים, נענה ה'דברי חיים' ואמר לו, הנה מה טוב הוא שאתה באת אלי, הבין אותו מחותן שה'דברי חיים' אומר לו שטוב שבא לשאול על כך, כי אכן הוא מסכים לביטול השידוך, הסביר לו ה'דברי חיים' - כוונתי הייתה, כמה טוב ומה נעים שאתה הוא זה שבאת אלי, כי שער נא בנפשך אם היו פני הדברים בהיפוך, דהיינו שהמחותן השני היה נשאר בעשרו ואילו אתה היית פושט רגל ומפסיד את הונך, הרי אז היה מחותנך בא ומבקש לבטל את השידוך, וודאי שהיית מלא טענות ותרעומות עליו, והיית אומר, האם לא די בכך שאבדתי את כל רכושי, עוד יבוא המחותן להוסיף צרה על צרתי - לעזוב את השידוך, ועתה שב"ה אתה נשארת בעשירותך, תן הודאה לבורא עולם, ואל תצער כל כך את בניו רחומיו - השאר את השידוך על מקומו, והכל יבוא על מקומו בשלום (מכאן ראינו, עד היכן על האדם להבין שיש עוד צד מלבד צדו ושיטתו).

חרפתו ושותק ומרגיל בכך, כי בשתיקתו חסך מעצמו מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר, עכ"ל^ט.

איתא במשנה (אבות א יב) הוי מתלמידיו של אהרן - אוהב שלום ורודף שלום, ומצינו לרמב"ן בפרשתן בפסוק (טו ד) 'וישמע משה ויפול על פניו'. ומבאר הרמב"ן מדוע נכתב בלשון יחיד - ויפול על פניו - ולא ויפלו משה ואהרן, כי אהרן בקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, והחריש כמורה שאכן צדקו מענותיו של קרח, וראוי קרח לשמש ככה"ג יותר ממנו, ומה שהוא עומד ומשמש ככהן גדול אינו אלא כי שומע הוא לקולו

ויש כאן 'פעמיים צד'. ולכן שאלו 'וקרח שפקח היה' מה ראה לשמות זו - לחשוב כי רק דעתו 'דעה' היא^י, ומה ראה לחלק את תיבת 'פקח' לחצאין ונשאר רק מנין 'צד' אחד (הרה"ק מראפשיץ זי"ע, הובא ב'חמדה גנוזה' להרה"ק רבי סיני מז'מיגרד זי"ע במערכת ראפשיץ)^י.

בולם פיו - חוסך מעצמו מאה דינים

השומע חרפתו ושותק, ונמנע מלפתוח במערכה, עליו אמרו בגמרא (שם) 'טוביה (אשרי מי) דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה'. וברש"י, אשריו ששומע

וכך אמרי אינשי כי זה החילוק שבין האדם לבהמה, שניהם רעבים ומחפשים אחר מאכל להשביע נפשם. אך בעוד שהאדם מבקש את לחמו בדרך טובה, הרי הבהמה ממחרת לרוץ ודורסת את כל אשר בדרכה, כי אין עיניה נשואות אלא למעט התבן לאכול ואינה רואה את כל הנקרה בדרכה. כן הוא בדבר המחלוקת שמי שמתנהג כ'אדם' הריהו מתנהל בדרך הישר והטוב ומתוך הבנה לשני הצדדים. ומנגד זה המעיד פניו כ'בהמה' אינו מביט אלא על צדו ועל צרכיו ואינו מביט כלל אל מה שהוא דורס בדרכו.

מד. באופן אחר ביאר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (שש"ק, קרח) 'וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו' - להיות פקח, וכלשון הרה"ק 'שפתי צדיק' זי"ע (בפרשתן אות י) ועיקר החיסרון היה שהיה פקח ורצה להשיג הכל בשכלו, וזה לא טוב מאד - שצריכין לילך בפשטות ובתמימות כמ"ש (משלי י ט) 'הולך בתום ילך בטח', דמי שהולך בתמימות בטוח שלא יפול בדברים כאלו.

מה. איתא בחיד"א (דבש לפי מערכת ק' אות כז) בשם המהר"י אייבשיץ ב'יערות דבש', 'פקח' הוא בגימטריא חצי 'שלום' (כי פעמיים פקח גמטריא שעי' - כתיבת שלום), וזה שתרגם אונקלוס 'ואיתפליג' קרח, שחילק את השלום לשנים ועשה מחלוקת. והנה פעמיים 'פקח' עולה כמניין 'שלום', כי במחלוקת ששני הצדדים פיקחים יבין כל אחד לשיטתו של חברו, ועל ידי כן עד מהרה יבואו המה לשלום ושלווה.

מו. פעמיים שהאדם נכנס לבית המדרש, לכולל, או למקום עבודת הכפיים, ובא אליו מאן דהו, ובטרם יפצה פיו הרי הוא 'שוטף' אותו בקיתון של רותחים וצוננים גם יחד, וזה הראשון עומד ומשיב לו מנה אחת אפיים, וההמשך... ידוע לכל. מדוע לא יבין ש'סך הכל' פלוני זה צרה לו בביתו, וחיפש ומצא בו 'מקום' ראוי ומתאים ל'שפוך את נפשו', אבל אין 'פיו ולבו שווין' כלל, כי אין כוונתו לדיבורים שאמר לך אלא לזעוק מעמקי לבו - בצרה גדולה אני... ומה לך כי תענה לו ותערוך עמו וויכוחים, והרי אינו רוצה ממך מאומה אלא לפרוק את נפשו הדוויה.

וכמשל הידוע ביהודי מבני ארץ הקודש שהשתתף בהלוויית המת בהיותו בארצות הגולה בניו יארק ושפך שם דמעות כמים בבכי תמרורים, בני המשפחה שלא הכירוהו ניגשו אליו ושאלוהו מה לך ולאבינו, שמא קרוב משפחתנו אתה ולא ידענו עד כה, ענה היהודי, מדרי ארה"ק אנכי ובאתי הנה לזכות את בני ארה"ב להשתתף בהוצאות המרובות של נישואי בני הקריבים ובאים... היום בבקרו של יום השכמתי קום ונבהלתי לראות שכל המעות נגנבו, וכבר עלו הדמעות בעיני, אלא שבושתי וגם נכלמתי לבכות וליילל ברחובה של עיר, על כן באתי הנה - למקום אבל ומספד וכאן לא אתבייש מאדם... כי 'בתוך רבים תבכה נפשי', אבל לא על ה'מת' אני בוכה, אלא על כספי וזהבי שאבד...

איש יהודי מבני ירושלים בדור הקודם הוציא לאור קונטרס חידושים ובתוך הדברים הביא חידוש של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והפריכו מכל וכל, והיו הדברים ניכרים שחיפש להוכיח שטעה רא"ז ואינו מבין דרך הלימוד מהו. באותה שעה נכנס אחד מתלמידיו לרא"ז וביקש לצאת במחאה גדולה ולהגן על כבודה של תורה. אך רא"ז מנע ממנו עשות כן, וביישוב הדעת אמר לו, הרי יהודי זה לב נשבר לו ואיש מסכן הוא, ואם הוא מוצא פורקן מסאת יגונו במה שהוא מפרסם דברים כנגדי ומוציאני ללעג וקלס ירווח לו ויונעם לו, אך חלילה מלהכאיב ללבו יותר.

'לפני שבר גאון', 'ולפני כבוד ענוה' (שם יח יב), והיינו שההכנעה ושפלות עצמו היא היא גדולתו של אדם, וכך איתא במדרש (שמו"ר מה ה) השפלותי - הגבהתי, ולזה אמר ויקם משה - כלומר, קימה היתה לו כמה שהלך לדתן ולאבירים הרשעים - אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו, ולא די ששתק להם, אלא השפיל עצמו אליהם והלך אצלם, עליהם נאמר 'לפני שבר גאון', ועל משה נאמר 'ולפני כבוד ענוה', שהרי הם נבלעו חיים שאולה, לעומתו 'קימה הייתה לו' למשה רבינו - שזכה לכבוד וגדולה ומדרגות רמות^מ.

משה ומקיים גזירת מלך. ועל פי זה יתפרש אומרו הוי מתלמידיו של אהרן, שר"ל רדוף אחר השלום וותר על שלך, כי אין אדם המוותר משלו ומפסיד^מ.

אין לשער ואין לתאר גדולתו ומעלתו של האדם כשעוצר בעצמו שלא להשיב במלחמה שערה נגד המריבים עמו. וכדברי ה'אור החיים' הק' בפסוק (טו כה) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירים', לכאורה קשה מדוע אמרו 'ויקם' משה, ואם להודיע שהיה יושב עד עתה, מה יצא לנו מהודעה זו. אכן, ירצה ע"ד אומרו (משלי טו יח)

מז. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל פירש בלשון הכתוב (טו יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', שהנה איתא בגמ' (עירובין סה:) בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, ואמר משה לקרח אם ברצונם להכיר בטבעו של אהרן מה הוא, הרי אין בידכם אלא כי תלינו עליו - לנסותו בנסיון הכעס, כי בכוסו אי אפשר שהרי כהן אסור בשתיית יין, אף בכיסו לא שייך לבדקו שהרי אמרו (יומא ח.) 'גדלהו משל אחיו' נמצא שהכה"ג עשיר גדול הוא. אין בידכם לנסותו אלא 'כי תלינו' והיינו בכעסו. (הגר"ש וואונער זצוק"ל בשם מורו הגר"מ שפירא ששמע מר"מ אריק, הובא ביטל תרה החדש' קרח).

באמת אמרו, אין קיום לעולם מבלי הוותרנות, פעם עשה הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע את דרכו בפרוס הפסח אל העיר ליזענסק אל רבו הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע. בהיותו בלב יער איבד את דרכו ולא ידע אנה יפנה, מכיוון שכך נעמד הרר"ד ובכה אל הבורא בדמעות שליש שיחלצו מן המיצר, לא עברו כמה רגעים ולעיניו נגלה זקן אחד שהדריכו והוציאו מסבך היער. כאשר נפרדו זה מזה נענה הזקן ואמר, אלמדך שני דברים שתזכרם תמיד, ואלו הם. א. בבוא הנגר לחבר שני קורות עצים יחדיו, ובאחד מהם יש 'בליטה' כלפי חוץ, אזי העצה היעוצה לחורר 'שקיעה' בקרש השני - במקום לחתוך ולגזום את בליטותיו של הראשון, וכך יתחברו שני העצים והיו לאחד. ובא לרמז לכל אחד באשר הוא שכשברצונו להתחבר עם ידידיו וחבריו באהבה, אחווה, שלום ורעות, עצתו שיעשה שקיעה בעצמו - כלומר שיוותר משלו לרעהו, וכך יבואו לאחדות השלימה והראויה. ב. תחת אשר תעמוד ותפשפש במעשי רעך, עסוק בדרישה וחקירה אחרי מעשי עצמך... מיד אחר הדברים האלה פרח לו האיש, ונתברר כי הנה זה אליהו זכור לטוב (עיי' שש"ק ח"ב אות שמא).

מח. מרגלא בפומיה דהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע 'א איד טאר נישט אויספירן' (אסור ליהודי לחשוב שהכל צריך להתנהל כפי רצונו ומחשבתו) - אף כשהוא צודק בטענותיו יותר משלו ויהא נח לשמים ונח לבריות.

באחרית ימיו של הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע נחלשו כוחותיו וכמעט שלא נשמע קולו ב'דברי תורה' שאמר בשולחנו הטהור, רק אותם שישבו בראשונה זכו לשמוע דברות קדשו. אחד האברכים שחשקה נפשו לזכות לשמוע 'דברי אלוקים חיים', הקדים לבוא כב' שעות לפני עריכת השולחן, נחבא מתחת לכסאו של הרבי, וכך קיווה לשמוע את דברי הרבי. אך, כרגעים אחדים לפני כניסת הרבי לעריכת השולחן הבחינו המשמשים בקודש שיושב לו אברך כשהוא 'מצטמק ויפה לו' תחת הכסא, והחלו לדחפו ולמשוך אותו ממקומו, ותרב המהומה עד שהאברך נעץ את שיניו באצבעותיו של אחד הגבאים ונשכו, הגבאי החל לצעוק, ובתוך כך הופיע הרבי. הרבי שמע את הסערה הגדולה בירר מה היה, כשמעו את דבר המעשה קרא לאברך ואמר, אכן, עפ"י האמת הצדק עמך... אך קבלה קיבלתי מאבותי הק' שיהודי ניכר דייקא בזמן שהוא צודק, והיינו שאז ניתן לעמוד על טיבו, אם הוא מוותר על אף שהצדק עמו, או שיעשה מעשים אשר לא יעשו כנשיכת אצבעו של הגבאי.

ועל כגון דא היה הגה"ק רבי ישראל סלנטער זצוק"ל נוהג להגיד, שעל היהודי להשתדל להישאר צודק אף לאחר זמן...

שמעתי מספרים על הרה"ק מסאטמאר זי"ע שפעם ערכו לכבודו שבת התוועדות בעיר וויליאמסבורג, העסקנים השקיעו בשבת זו דמים תרתי משמע, ואכן, אלפיהחסידיים באו לשבות בצילו הקדוש והטהור של הרבי, ולהשתתף עמו בתפילות השב"ק ועריכת השולחנות, אך לבסוף לא יצא הרבי אל עריכת השולחן, ונתברר שסיבת הדבר היה

ולהדיא איתא ברמב"ם (דעות ז ז) '...אלא ראוי לו ובן כתב ה'פלא יועין' (ערך כעס) השתיקה בעת כעס - לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שהכל אצל המבינים דברי הכל והבאי ואינן כרי לנקום עליהם'.

מכיוון שהרבנית ביקשה מעמו שיסעד סעודת השבת בחיק המשפחה (ואף הדליקה נרות השבת בחדר בביתם וממילא הוכרחו לאכול שמה אצל הנרות), במוצאי מנוחה שאלו מקורבו הרה"ח רבי יוסל אשכנזי ז"ל, האם תדיר צריך לילך אחר החלטותיה של הרבנית - כאומר, הרי כל כך השקיעו כאן בשבת זו ולבסוף לא יצא הרבי... ויען הרבי ויאמר, יש לי בקבלה מאבותי, שבשלוש בית, המוותר הוא המנצח באמת.

כך מעיד הרמב"ם ז"ע על עצמו (בתשובותיו, אגרת לרבי יוסף בן יהודה ב"ה ואני מאמת) ואני לא אנצח לעצמי. כי כבוד נפשי ומעלת מידותי אצלי יותר כבוד משאנצח הכסילים בלשוני ובדיבורי. והיינו כי אין כבודו של אדם נמדד בנצחונו על חברו, ואדרבה הוותרנות היא היא כבודו.

וכך כתב ה'רבינו יונה' (אבות ב ט) על דברי המשנה 'צאו וראו איזו דרך טובה שידבק בה האדם, רבי אלעזר אומר לב טוב' דהיינו הסבלן שאינו קצר רוח, ומתרחק ממידת הכעס ומשיב במענה רך, ואף אם יעשו לו איזה עוול יסבול, ולא יהיה לו מרירות מזה - כי חכו ממתקים וכולו מחמדים. ועל מידה זו אמר רבי יוחנן בן זכאי 'רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם', כי האדם שיש בו מידה זו של סבלנות טוב הוא גם לחבריו ולשכניו ולכל העולם (עכ"ל).

כיו"ב ביאר בה ב'פירושי רבינו יצחק' לרבינו יצחק בן שלמה מטולידו (אחד מהקדמונים, הובאו דבריו אלו גם בנתיבות שלום ח"א טהרת המידות מאמר ז עמ' אק) על אותה המשנה והמשך דבריהם, 'אמר להם [רבן יוחנן בן זכאי] צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם וכו', רבי אלעזר אומר, לב טוב וכו', אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם וכו', רבי אלעזר אומר, לב רע', דמדת לב טוב היא להיות האדם שמח עם עצמו, כלומר שיהא שמח בחלקו ולא יתלונן חדשים לבקרים על מיצריו, ואילו לב רע הוא האיש המלא טענות כרימון ובכל עת ימלא פיו טענות ומענות על דא ועל הא. ואיש כזה לא יהיה מרוצה לעולם, דאף אם יריק לו קוב"ה שפע רב עד בלי די ימצא כבר על מה להתלונן, כגון שיקנא בחבירו שיש לו יותר ממנו וכיוצא בזה, לפיכך חובת האדם לעבוד על עצמו להשריש בלבו מדת 'לב טוב' ולשמוח במה שיש לו, כי בזה תלויים ועומדים מהותן של כל ימי חייו אם יהיו לו חיים טובים בזה ובבא או להיפך ח"ו, והנסיון מוכיח. מט. איתא בגמרא (סנהדרין קט: ט) און בן פלת אשתו הצילתו, שכך אמרה לו, מאי נפקא מינה לך, אם אהרן כה"ג אתה תלמידו ואם קרח כה"ג אתה תלמידו, ועליה נאמר (משלי יד א) 'חכמת נשים בנתה ביתה' (במד"ר יח ב). והתמיהה ידועה, וכי חכמה גדולה יש בדבריה, והרי לא אמרה אלא דברים פשוטים בתכלית ההבנה. וביאר הגאון רבי חיים שמואלבליץ זצ"ל כי אכן, זכירת דברים 'פשוטים' בשעה שבוערת אש המחלוקת - 'חכמה' גדולה היא, והיא היא תבנה הבית. וכל איש ואיש ילמד מכאן לזכור את הדברים הברורים לו בכל עת... ומשום מה בהגיעו לשעת מעשה - בעת התלקח האש פרחו כל ידיעותיו כלא היו... מה יעשה האדם ויחיה, יתעלה מעל 'רגש' לבו הבווער בקרבו ב'רגשות' כלימה או כעס וכדו', ויתבונן ב'דעתו' מה יעלה בסופו של ריב ומדנים, וימצא שההפסד מרובה על הרווח הנדמה. נ. ומדויק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', מדוע פתח בלשון נוכח וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא אשמע וכאלם לא אפתח פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה עי"ז שהרודף לא יפתח פיו יותר בכדי לצער, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיון מוכיח.

הרה"ק מסאטמאר ז"ע פירש בלשון הכתוב (תהלים קב ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', שהנה מצינו (ר"ה ג) 'כי משמש בד' לשונות - אי דלמא אלא דהא, ולפי"ז יבואר, אני שלום - אם ארצה לחיות בשלום ובשלום עלי לכלכל הנהגתי בתבונה, ו'כי' אדבר - להרגיל את פי להיות משמש בארבע לשונות, לעיתים בלשון רכה ופעמים ישתוק ולא יענה כלל וכיוצ"ב. אולם אם המה, ר"ל שמשיב לרעהו ואינו שותק כתיבת 'המה' הנקראת הלך ושוב, אזי למלחמה - שהנהגה זו גורמת לידי מחלוקת ומריבה.

נא. משמיה דהרה"ק האהבת שלום ז"ע אמרו לפרש הכתוב (קהלת ד ט) 'טובים השנים מן האחד', היאך יקוים טובים

אמרו לבאר הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שמחה לאיש זה הקב"ה (בר"ר ג ג), כשאדם מענה ומסגף את פיו מלהוציא בפיו דיבורים שאינם מהוגנים.

בקהלם אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים

איתא במשנה (אבות ה יז) 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח ובל עדתו'. אמנם, לדידן ייאמר, הרחק מן המחלוקת ואל תיגרר אחריה, אפילו כשנראה ש'לשם שמים' היא, כי מחלוקת שכל אחד מהצדדים במוח בעצמו שכל כוונתו אינה אלא ליחידא שמו דקודשא בריך הוא ושכינתיה זה גרוע מכל - כמבואר ב'יערות דבש' (דרוש ה' לחודש אלול, באמצעו) שאי אפשר ליצר לפתות את הצדיקים לעשות

וכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (פנחס ד"ה לכן אמור) דאיתא במסכת גיטין (י:.) 'מי שיש לו קנאה על חברו ושותק שוכן עדי עד עושה לו דין' (להצילו מרעת חברו). וביאור הדבר - כי העולם מתקיים רק עבור מי שכולם פיו בשעת מריבה, נמצא שכביכול על ידי זה השותק נעשה הקב"ה 'שוכן עדי עד' (לעולם), שהרי מבלי שתיתקו לא היה קיום לעולם, לכן ב'דין' יצילנו הקב"ה מרעת חברו.

ובאמת, אין כל מלאך ובריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים. כדברי הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ישיר משה על שה"ש) בפסוק (שם א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו', כי נשיקה רומזת על תענוג ואהבה, וממה הקב"ה מתענג מנשיקות פיהו - כשאדם משיק שפתותיו זו לזו בכה, לעצור בעדם מלהוציא איזה דיבור... וע"ז

השנים שיחיו שנים בשלום זה עם זה, רק מן האחד - מכוחו של אחד מהם שמוותר על שלו, ואינו עומד על דעתו. כי אין מציאות בעולם שיחיו שנים יחדיו בשלום ושלווה, בלא שיעלה השטן ביניהם איזה עילה קטנה להפריד ביניהם, ורק על ידי שהאחד מוותר ממשיך השלום לשרור ביניהם.

שמעתי לאמר מדוע מברכין את החתן והכלה שיהא 'קשר של קיימא', מדוע אין מברכין שיהא 'דבק' של קיימא (וכמו שכותבים בנוסח התנאים האומר 'לדבק' טוב) או שאר חיבורים. אלא ביאורו, כי הבא לקשור שני חבלים שאורך כל אחד מהם 'אמה' לא יקבל חבל באורך של שני אמות אלא פחות מכן, משא"כ בחיבור ה'דבק' וכיו"ב יתכן שישארו בידו אורך שני ה'נפרדים' גם יחד, והיינו כי בקשירה חייב כל צד לתת מעצמו ורק כך יוצר הקשר. וזהו 'קשר של קיימא', כי כדי שיעמוד ה'בית' על תילו ב'שלום בית' (וכן בכל עניני 'בין אדם לחברו' כ'חברותא' בלימוד, ו'שותף' לעסקים וכו' וכיו"ב) חייב כל אחד להעניק ולוותר משלו... ובלא זה אין קיום לחיבורם...

נב. רבים מקשים מדוע אמרו מחלוקת קרח ועדתו, הרי קרח חלק עם משה ולא עם עדתו, והיה לו לומר מחלוקת משה וקרח, כמו שאמר ברישא מחלוקת הלל ושמאי, ובספרי הקודש האריכו למעניתם, שלא הייתה כאן מחלוקת מב' הצדדים, כי משה רבינו לא חלק כלל עם קרח, רק הוא זה שחלק על משה, ע"כ לא אמרו מחלוקת משה וקרח. הרה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב ב'יערות דבש' (דרוש ח' לט' אדר, בתחילתו), שבכל מחלוקת מפתה היצר את הצדדים כי כל מחלוקתם היא לשם שמים (וחלילה להם מלחשוב שמחלוקתם שלא לשם שמים). ובזה נותן ה'יערות דבש' סימן לדבר היאך ידע האדם האם כוונתו לשם ה', אם הם מחולקים אך ורק בנידון מחלוקתם, אבל זולתי זאת הרי הם אוהבים גמורים זה לזה - הרי יש כאן אות ומופת חותך שמחלוקתם לשם שמים...

וזהו שאמרו 'איזהו מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי' - ומה מצאנו גבי בית הלל ובית שמאי, שאמרו בגמרא (יבמות יד:.) ת"ש, אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בהרבה מדיני קידושין ויבום, וכן נחלקו בצרת הבת, שלפי בית הלל בני בית שמאי ממזרים, ואפילו הכי לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מבית שמאי, ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח יט) 'האמת והשלום אהבו'.

משמיה דהרה"ק הבני יששכר זי"ע נתנו סימן, שיבדוק עצמו האם בגשתו למצוה אחרת גם תתלהב נפשו באותה אש להבת שיש לו לענין המריבה, האם גם לענין 'עטיפת הטלית ולבישת התפילין' בוערת בו אש התלהבות באותה מידה של המחלוקת, ואם לא כן, סימן הוא שאין כוונתו במחלוקת לשם מעלה כלל וכלל - ולכך מצינו בקרח ועדתו שזלזלו במזוזה וציצית.

אשר אתה עומד עליה שלי היא (שהרי כל ה'קרקעות' שלי). וזה אמר, הבגר אשר אתה לובש שלי הוא. זה אמר תפשוט (את הבגר), וזה אמר, פרה (כאויר). מתוך כך - ויהרגהו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, שניהם נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו את המטלטלים, ועל מה היו מדיינים, אלא זה אמר, בתחומי בית המקדש נבנה, וזה אמר בתחומי. שנאמר, ויהי בהיותם ב'שדה', ואין שדה אלא בית המקדש, עכ"ל. וביארו בעלי המוסר, שאין כאן כל מחלוקת, כי באמת היה הסכסוך ביניהם על עניני רכוש וממון, זה נטל כל הקרקעות לעצמו וזה נטל כל המטלטלין לעצמו, ורצו לבלוע איש את רעהו

מחלוקת, מה יעשה - יגררם לתוך מחלוקת לשם שמים, ומשם יוכלם לסתם מחלוקת.

וכבר כתב הרה"ק בעל התניא זי"ע (אגרה"ק נו) וז"ל. כי אין שלום יוצא מתוך מריבה, ובפרט ממחלוקת לשם שמים, אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לשם שמים, הרחמן יצילנו ממנה.

איתא במדרש (בר"ר כב ז) בענין המחלוקת של קין והבל עד שסוף דבר קם איש באחיו ורצחו נפש, וז"ל. 'על מה היו מדיינים, אמרו בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל קרקעות ואחד נטל את המטלטלין. זה אמר, הארץ

נג. נוראות מצינו בגמרא (חולין צא:), על הפסוק (בראשית כח ב) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה - שהרי דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. ורצו המלאכים להרגו - מחמת קנאה (רשי" שם), מיד - והנה ה' נצב עליו. והמתבונן יתמה, הרי 'אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה...'. (עיי' שבת פט.), והיאך יתכן שהם 'קנאו' ביעקב, אלא ע"כ צריך לומר שקנאה זו - קנאה עילאית היתה - במה שאין לנו השגה, ואעפ"כ הביאתם קנאה זו עד כדי הרצון להרוג את יעקב כפשוטו בפועל ממש.

נד. הגה"ק רבי יצחק אלחנן ספעקטאר זצוק"ל ראה פעם איך שכמה אנשים חולקים בענין 'לשם שמים' ויורים בפיהם חיצים ובליסטראות זה בזה, נענה רבי יצחק אלחנן ואמר, 'לשם שמים' איני רואה כאן, אבל אני רואה מידות מושחתות ונוראות... כל אחד זועק 'כולה שלי'.

בדרך צחות היה הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע אומר, יעקב אבינו ביקש 'בסודם אל תבוא נפשי' כי פעמים הרבה יאמרו הניצים וכי נראה לך שאנו נחלקים בסתם דברים פשוטים, לא כי, אלא מחלוקתנו בדברים העומדים ברומנו של עולם - עפ"י תורת הסוד, וע"ז ביקש יעקב אבינו בסודם אף במחלוקת זו שהיא עפ"י סוד אל תבוא נפשי איני רוצה כל חפץ בה, כיוון שעל פי 'פשוט' הוא מחלוקת על משה רבינו.

ידועים דברי הגה"ק ה'נודע ביהודה' זי"ע אודות השאלה כיצד יש להגות את שם ה' עפ"י דקדוק (כי יש מדגישים את הדי' ויש מדגישים את הני'). ואמר הנוב"י, הנה אמרו חז"ל 'שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים', ומכאן, שאין כדאי שמו של הקב"ה לעורר מריבה כזאת.

מענין לענין, כבר אמרו - 'ולא תתורו אחרי לבבכם' (במדבר טו לט) אל תתירו לעצמכם מצוות חדשות אשר לבכם נוטה להתירו אחרי קנאת ושנאת הלב, כגון את פלוני מצוה לקבור, ואת אלמוני מצוה לבייש וכו' וכו'... (כע"ז ב'העמק דבר' להנצי"ב).

וכבר הוכיח כן הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע למי שאמר לו 'את פלוני מצווה לקבור בעודו בחיים חיותו...' כי מצינו שבני ישראל היו 'ערומים מן המצוות' וכבר הגיעה העת להוציאם ממצרים ולכן נתן להם 'דם פסח ודם מילה' (מכילתא ה כח), והרואה יתמה, שהרי בשלושת ימי אפילה (שקדמו לאותו זמן) מתו רוב מנין ובנין מבני ישראל ולא נשארו אלא 'חומש' מבני ישראל בחיים (וי"א אחד מחמישים או אחד מחמש מאות) ובוודאי כל הנשארים היו 'מתנדבים' בחברא קדישא לקבור רבבות אלפי הרשעים מבני ישראל שמתו בג' ימים אלו... וכלל וכלל אינם ערומים מן המצוות אלא 'מלאים מצות כרימון', ומכאן, שלא כל 'קבורה' מצוה היא והמבין יבין... (עיי' מהר"ש מבעלזא שג"כ ביאר כן).

כן פירש הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערעט וויזניץ זי"ע, בדברי חז"ל (סוכה נב:): 'יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', שבא לומר לאלו שעורכים מחלוקת 'לשם שמים', כלומר, שהם לוקחים את הקב"ה לעזרתם - כי 'לשם שמים' כוונתם - לא יכול היצר להסיתו למחלוקת...

וכך ביאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע בדברי חז"ל (במדבר כא כב) 'קשה עלי פרידתכם' שכך אמר הקב"ה לבני ישראל קשה היא המחלוקת ובפרט כשהנכם באים ותולים עצמכם עלי כי לשמי אתם נפרדים ונלחמים זה בזה.

את עמו בשלום. ובמדרש (ויק"ר פר' צו ט) אמר רשב"י גדול השלום שכל הנרכות כלולות בו... ה' יברך את עמו בשלום.

וכבר אמרו דמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (של"ה מס' יומא דרך חיים אות מ"ד), ע"כ כל ערום יעשה בדעת, 'להשקיע' בהבאת שלום בינו לרעהו, כי 'השקעה' זאת וודאי תישא רווחים גדולים, ותתגדל פרנסתו בהרחבה גדולה 'מאה פעמים' ככה"י. ובוזא מבאר ה'חתם סופר' (ויגש ר"ה והנה אמרו) את הכתוב (תהלים קמו יד) 'השם גבולך שלום חלב חיים' ישביעך, דהנה לכל 'חכם' יש איזה 'גבול ומעצור' לחכמתו, יש מי שבבואו לידי נסיון בענייני 'כבוד' כל חכמתו מסתלקת עד שיעשה דברים

בעודו בחיים, אלא שבפיהם אמרו שחולקים המה על מקום המקדש... (אף שאין לנו השגה בקדמונים אלו, מ"מ דברי המדרש באו ללמדנו יסוד גדול בפרשת המחלוקת), כי מאד מאד יש להתרחק מ'מחלוקת לשם שמים', כי אם יפשפש בעצמו היטב ימצא שמתחת ל'כבוד שמים' טמון 'כבוד עצמו', אלא שהיצר מצליח לבלבל את הילך מחשבתנו כרצונו ה"י.

כלי מחזיק ברכה – פרנסתו של אדם תלויה במידת התרחקותו ממחלוקת וקירבתו ל'שלום'

אמרו חז"ל (עוקצין ג ב) אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה בלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך

נה. סיפר הגאון המגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל על עצמו (ברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו) שפעם נתארח בשבת קודש בעיר פלונית, והייתה השבת 'שבת ראש חודש' – ר"ש שהיה ידוע כ'בעל תפילה' היה בטוח בעצמו כי לרגל בואו העירה לשאת דרשות חיזוק במשך כל השבת וכבדוהו לגשת אל ה'ברעטל' (התפילה לפני העמוד) לאמירת ה'הלל', משום מה שלח הגבאי יהודי אחר, ושתק לו ר"ש, אחר ההלל משבאו לקריאת התורה היה בטוח בעצמו כי יכבדוהו בעליה ראשונה השייכת לו כאחד מבני אהרן הכהנים, וכבר סידר את ה'טלית' למען יוכל לגשת מיד אל בימת הקריאה – אבל, לא... כהן אחר נקרא במקומו לעלות ראשונה, חשב ר"ש וודאי רצונם לכבדני בעליית ה'מפטיר' שגם היא מותרת לכהנים, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו במפטיר שנקרא אל הבימה איש אחר (אף שהוא כבר הכין עצמו וכחכה בגרונו לברך ברכות התורה וההפטרה בקול צלול)... ועדיין היה ר"ש בטוח כי ה'מוסף' בו אומרים אתה יצרת לכבוד ולכבוד ראש החודש יפול לידי האמונות בתפילה לפני העמוד, והנה הוא שומע את קולו של ה'גבאי' בכבודו ובעצמו מסלסל בקול כ'הקדמה' לתפילת המוסף 'וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה... הקב"ה ישלם...' וחשב ר"ש לעצמו, זה הגבאי מתברך בלבבו לאמר כי הוא 'עוסק בצרכי ציבור באמונה', וכי זוהי נאמנותו שאינו מבין להעריך ולכבד אורחים רמי מעלה הדורכים על מפתן בית מדרשו... מה אומר ומה אדבר, בחזרת הש"ץ טעה זה הגבאי – שכח שהיום ראש חודש והחל 'תכנת (תקנת) שבת' במקום 'אתה יצרת' הנאמרת בשבת ראש חודש, ומשום מה (לגודל תבערת לבי בתלוותי עליו) אנכי שמעתי זאת ראשון לפני כל הקהל, מיד דפקתי והכיתי בחוזקה על השולחן ב'קנאות קודש' נו... אתה יצרת... אתה יצרת... ג' פעמים – וכמעט שלא נשבר השולחן מחוזק ההכאה, ולנראה מן הצד נראה היה כי בערה בי אש קודש להעמיד הגבאי על טעותו, אבל האמת אגיד, שאנכי הרגתי את עצמי מכל התרעומת שנתמלא לבי, כי באתה יצרת... הראשון נרגעתי ממה שלא נתכבדתי ב'הלל', ובאתה יצרת... השני נרגעתי ממה שלא נקראתי לכהן או מפטיר, ובשלישית נרגע לבי ממה שלא שלחוני לעמוד לכבוד היום בתפילת המוסף... וכל אחד ילמד מוסר לנפשו איש איש בנגעו ומכאובו.

נו. פעם התאונו בני הבית של הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק האמרי אמת זי"ע) על מחסור הפרנסה השורר בביתם. ענה רמ"ב ואמר, הדבר הראשון שעלינו להקפיד הוא שלא תתעורר חלילה קפידה ומחלוקת במחננו, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות...

וכך ענה פעם יהודי שהיה עליו להתערב באיזה סכסוך שהיה נוגע לחייו ופרנסתו, ויתמהו האנשים מאד – מנין לו כוחות הנפש לשתוק להבליג ולא לקחת חבל ונחלה ב'מחלוקת' זאת, ויען האיש ויאמר, מרגלא בפומיה דאינשי וואס טוהט מען נישט פאר פרנסה... (מה לא יעשה האדם עבור פרנסתו), והרי רבים מבני האדם יחצו ימים יעברו נהרות וירחיקו נדוד לימים וחדשים להביא טרף לביתם, אף אני אעשה כן, בשתיקתי כעת הזאת, ולא אדחה 'מאה פרנסות' במחלוקת אחת...

וכבר אמרו בגמרא (ב"מ נט) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשיכו כי היכי דתתערתו', פירוש שסגולה לעשירות

כאשר נוגע הדבר לעניין השלום, לכך חלב חימים ישביעך יזכה לשבוע בפרנסה מרובה ושפע עד בלי די.

אם אין שלום אין כלום - כמה גזירות קשות באות מחמת המחלוקת וכמה טובות באות עקב השלום וזהירות בכבוד חברו

איתא במדרש (בר"ר ד ו) למה לא נאמר 'כי טוב' ביום השני לבריאה, אמר רבי חנינא, לפי שבו נבראת המחלוקת (חלוקת מים עליונים ומים תחתונים), שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. אמר רבי מביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב'. מחלוקת שהיא לערבובו, על אחת כמה וכמה. ומכאן נלמד, שהמחלוקת אף כשהיא לצורך העולם אינה כי טוב".

כנגד השכל 'למען כבוד שמו' ויתבוה בטיפשותו בעד מעט כבוד, ויש מי שחכמתו עומדת לו רק עד בואו לידי 'קנאה', אז יתנהג כמי שאין בו דעת כלל וכלל. לא כן נחלת עבדי ה', ד'גבול' אחר עשו לחכמתם, והוא, כשיבואו לידי נסיון בענין ה'שלום' יעשו אפילו דברים כנגד חכמתם והכל בכדי שישרור השלום והשלווה בין בני ישראל. ומה שכרם - חלב חימים ישביעך, שהקב"ה ישפיע להם פרנסה בריווח אף אם נגזר עליהם ח"ו חסרון הפרנסה, דהא אמרו חז"ל 'מזוני' לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מילתא, ואמרו בתוס' (שבת קנו. ד"ה אין) ש'זכות גדול משנה המזל', ו'זכות גדולה' היא הבאת שלום בין אדם לחבירו, וזהו ביאור הקרא השם גבולך שלום בשכר זאת שמשים את הגבול לחכמתו

היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחווה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזיעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג ט), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה - 'בזיעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל. נז. נוראות כתב הגה"ק רבי חיים פלאגי זי"ע (רפואה וחיים פרק ה אות עו, תוספת חיים ע' לד) וז"ל. אני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה משפחה ומשפחה מדינה ומדינה, ועיר ועיר שהיו ביניהם מחלוקת, לא יצאו נקיים הב' כיתות, ונלקו בין בגופם בין בממונם רח"ל, ומי שיש לו דעת יעמיק מאד בזה ולעולם יהיה מוותר משלו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויראה שיצא הפסדו בשכרו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, כי היה אוהב שלום ורודף שלום ע"כ.

אגב אורחא קמ"ל, שב' הצדדים לא יצאו נקיים, כי כל הנוטל צד במחלוקת אף אם הוא צודק בדעתו, מ"מ מחלוקת הוא אש, וכל המכניס ידיו לאש אף בסיבה צודקת ונכונה הרי הוא נכוה בידיו...

ובזה ביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל את דברי הגמרא (כתובות סב:) מעשה ברבי רחומי שהיה עוסק בתורה במשך כל השנה בישיבתו של רבא, ורק בעיו"כ היה חוזר לביתו, פ"א שקע בתלמודו ושכח שעיו"כ היום ולא חזר לביתו, באותה שעה ישבה האשה והמתינה בביתה, משראתה כי לא בא הזילה דמעה, ובאותו זמן ישב הבעל על הגג ונפל הגג מתחתיו ומת. וידועה הקושיא, וכי כך עדיף היה לההיא מסכנה שימות בעלה הגדול, ומעתה לא תראה אותו לא בעיו"כ וגם לעולמים לא תראהו - עד תחיית המתים. אלא בע"כ תאמר, שמחלוקת היא 'מציאות' של אש... כל הנוגע באש נכוה, ואין הדבר תלוי אם הנרדף רוצה בנקמת הרודף או לאו.

וכבר כתב כן המהר"ל (גור אריה פט"ז) וז"ל. ואם תאמר, מאי שנא חטא זה מכל חטאים בעולם, שאין הקטן נענש. ויש לך לדעת עיקר הטעם, כי מה שאין הקטן נענש, היינו כי אין הקב"ה מביא עונש על קטן. אבל שונה היא עונש המחלוקת, כי גוף הגיהנום דבק במחלוקת, אחר ששניהם נבראו באותו יום - יום שני למעשה בראשית (בר"ר ד ח), להודיע כי המחלוקת הוא גוף הגיהנום, ולכך נענש אף הקטן, כי העונש בא מעצמו. שהמחלוקת עצמה כרוכה עם העונש, עכ"ל (בשינוי קצת), וכלומר, שאין זה מצד 'עונש' על המחלוקת אלא הוא כמי שמחתך בעצמו בסכין...

הגה"ק מטשעבין זי"ע היה אומר, שעל כל 'שארפע טריט' (צעד חריף) מתחרטים לבסוף. פעם שמעתי מיהודי אלמן הדר כאן בעיר בני ברק, שבשבת אחת החל להרגיש יסורים קשים ומרים בגופו, ופנה מהרה לבית החולים, על אתר נתנו לו איזה רפואה להרגיע את הכאבים הנוראיים, במוצאי שבת ערכו לו 'סי טי' (c. t.), וגילו שיש לו אבנים

כתב הרמב"ם, באיגרתו לכנו, אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המבלה הגוף, הנפש והממוני. ראיתי בנים השחירו, משפחות ניספו, עיירות נתערערו, קיבוצים נפרדו, חסידים נפסדו, אנשי אמנה אבדו ונכבדים נקלו ונתכוזו כסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן, שנאו אותה ונסו מפניה והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, פן תספו בכל חמאתם.²⁵

בכליותיו, ההולכות וגדלות, והוא בכלל סכנת חיים, עד שחייבים להוציאם ללא כל שהות יתירה (על ידי 'ניתוח'), זמן הניתוח נקבע לשבוע שלאחר מכן. בשבת שלאחר מעשה זה שבת האלמן את שבתו בעיר הקודש ירושלים, ואכסנייתו הייתה בבית ידידו משכבר הימים, במשך השבת העלו בשיחתם זכרונות מימי קדם, בתוך הדברים שאלו חברו האם הוא זוכר את 'רחל לאה' - רחל לאה זו אשה קשת יום היתה ודרכה היה להלך לכל בית שהיו מכניסים אותה - וגם להיכן שלא הסכימו להכניסה (זכורני שגם אמי מורתי ע"ה היתה פותחת שערי ביתה בפניה), ובכל מקום בואה 'ששון ושמחה ליהודים' בזעקותיה הרבים, ואף הייתה משברת את כלי הבית. מששמע את זכר אותה אשה (ומספר אנב גרא שגם שם אשתו המנוחה היה רחל לאה), נתחלחל עד מאד, כי נזכר במה שהוא עצמו עולל לה בילדותו, באחד הפעמים כשהגיע לבית הוריו ובמר נפשה החלה לזרוק כפות ומזלגות, והוא לא שתק לה אלא השיב 'אלף פעמים ככה', עד שיצאה את הבית אבלה וחפוית ראש. ומי יודע אם לא על זה באו לו עתה כל הייסורים וחלאים האלו, חש ולא התמהמה, ומיד ביום ראשון בשבת שלח 'מנין' לקברה אשר בהר המנוחות לבקשת מחילה (אלמן זה הוא כהן ולא יכול לילך בעצמו על ציונה), לאחר מכן שם פעמיו אל בית רבו והרבי יעצו להדליק נרות לעילוי נשמתה במשך כל ימי השבוע עד אחר הניתוח שהרי לא השאירה זש"ק, בהגיע יום המיועד לניתוח נסע לבית החולים, אלא שלפני תחילת הניתוח ערכו בשנית בדיקת 'סי טי' לראות מה מצב האבנים, ונשתוממו כל עדת הרופאים לגלות שכליותיו נקיות להפליא... ואין בהם אפילו אבן אחת קטנה. ללמדנו עד כמה קשה לפני המקום הונאת דברים וגרימת צער ומכאוב לכל בר ישראל. וזה מה שאמר הגה"ק מטשעבין 'על כל שארפע טריט מתחרטים' פעמים על אתר ופעמים לאחר כמה וכמה שנים. מידה טובה מרובה שהמהנה ומשמח את בני ישראל יקויים בו 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'.

נח. וז"ל השל"ה (קרח, דרך חיים תוכחת מוסר אות כו), ממחלוקת של קרח יש לקחת מוסר עד היכן גודל עונש של מחלוקת, ראה מה עלתה לקרח עונש הנמרץ, ולא הועילה לו שלשלת יוחסין שיצאה ממנו (תנחומא, קרח ה), וגם הוא בעצמו היה שר וגדול בישראל לולי חטא המחלוקת, והיה מנושאי הארון (במדב"ר יח א). גם, דתן ואבירם וטפם כולם נאבדו, ואף על פי שאין בית דין של מעלה דן עד שיהיה בן עשרים (שבת פט:), כאן נאבדו אף הטף, כי קשה המחלוקת, וכך אמרו רז"ל (תנחומא, קרח א).

ומזה ילמוד אדם מוסר לאחוז בשלום. וכל בר שכל ילמוד, ויהיה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום (אבות א יב), כי הנך רואה שאהרן לא דיבר בזה המחלוקת, אף שקרח רצה לעקור את כבודו, לא דיבר מאומה. וכל מה שאדם יוכל לבקש סיבות לתווך השלום ולכבות אש המחלוקת יעשה. צא ולמד ממשה רבינו ע"ה שהיה גדול הנביאים והיה מלך, והלך בעצמו ובכבודו לדתן ולאבירם לאחר שמרדו בו כששלח אחריהם ואמרו (טו יד) 'לא נעלה', הלך הוא אליהם עם זקני ישראל, והכל בשביל השלום, עכ"ל.

פעם נכנס יהודי אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל ושאלו 'בתמימות' בענין מסוים כיצד היא ההלכה - בו בזמן שגדולי ישראל נחלקו ביניהם בפסק ההלכה על ענין זה... (כידוע, פעמים רבות מתחלת מחלוקת בין גדולי הדור בעניני הלכה, ומשם תימשך למחלוקת אצל 'אנשי החצר' שבין ב' הצדדים), הגאון רב"צ הכיר מהי מטרתו של אותו שואל תמים, ע"כ אמר לו, ר' יהודי, בנידון ההלכה עצמו, כאיזה צד שתנהג יש לך על מי לסמוך, אבל להחזיק במחלוקת - אין לך כלל על מי לסמוך.

עסקן גדול מבאי ביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. שאל אותו פעם אודות מה שפגעו כמה 'עסקנים' בכבודו של הגרשז"א והלה רצה למחות ולעורר מדנים על זה, אמר לו הגרשז"א דע לך - מעולם לא היה יהודי שהפסיד מהוותרנות בעת המחלוקת, על כן אבקשך שתשתוק ואל תעורר מחלוקת בשום אופן.

נט. הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה 'חיים שאולה' (טו א) - עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה ניסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה להמיתם

מאבני המקום וישם מראשותיו' (בראשית כח יא) וברש"י, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. ולכאורה יפלא, אם כבר עשה הקב"ה נס שיהיו לאבן אחת מדוע לא השלים את הנס להפכם לכרים ולכסתות, שיניח צדיק את ראשו על דבר רך, אלא שאי אפשר שיצא מתוך מחלוקת דבר רך וענוג כי אם דבר קשה המשבר עצם... (עיי' בר"ר סח יא).

אדרבה, מי האיש החפץ בחיים יהיה זהיר בכבוד חברו²⁰ ויהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכל שכן שלא יבייש או יצער איש מישראל, ולא יגרום עגמת נפש לשום בריה בעולם²¹. ומהאי טעמא כתוב במלחמת מדין (במדבר לא ד) וישלח משה 'אלף אלף למטה',

ואף ב'פרשת קרח' מצינו חומר העונש, כביאורו של הרמב"ן (טו ל) כי 'בקיעת האדמה' אינה בריאה מחודשת, וכבר היה לעולמים שפתחה האדמה את פיה, ומה שהיה כאן 'בריאה חדשה' היינו 'ותבלע אותם', כי במקום אחר כאשר תבקע האדמה - כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלולה, תשאר פתוחה, וימלא החור שבאדמה מים ויעשה כאגמים. אבל שתשוב לסגור פיה מיד אחר פתיחתה, כאדם הפותח פיו לבלוע וסוגר אותו מיד אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין. וללמדך עד כמה גרועה המחלוקת שהוצרכו כך לשנות עליהם סדרי בראשית²².

ולעולם אין אדם נשבר מן המחלוקת, וכך מתאמרא בשם צדיקים שהנה כתיב אצל יעקב אבינו 'ויקח

בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על המת שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת, על כן הורידם חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת.

בצחות ביאר הרה"ק האמרי אמת זי"ע, שאם קורח היה מת, היו קופצים לו יורשים מן הדין. והיו הללו יורשים ממנו את מידת המחלוקת המגונה. על כן נשאר קורח בחיי חיותו וירד חיים שאולה, שלא להותיר אחריו יורשים למידתו הגרועה, ובזה יתבער נגע המחלוקת מעם בני ישראל.

ס. שנינו (יומא דף פה:): 'עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו', ומבואר בחז"ל (תוספתא פאה פ"א ה"ב) שעל עבירות שבין אדם לחבירו נענשים בעולם הזה, וכבר אמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, שעל עבירות שבין אדם למקום יש גיהנם גדול בעולם העליון, אך מה שאנשים סובלים צרות ויסורים בעולם הזה הוא רק על דברים שבין אדם לחבירו.

סא. מה יעשה האדם וינצל מהמחלוקת - ירבה בתפילה על כך, וכך כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה, פר' פינחס), וז"ל. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ מרימנוב זצוק"ל רמז הפסוק 'ובני קרח לא מתו' (כו יא), הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עכ"ז בני קרח - תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו... ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי (להרבות בבקשת רחמים). וכן כתב ב'בן איש חי' פר' קרח ועוד ספרים.

סב. ושמא יאמר האדם חושש אנכי לפחיתות כבודי אם אכבד את פלוני, תען ותאמר לו - טעות גדולה טועה מעלת כבודו - כי ידוע מה שאמרו חכמי המשנה 'איזהו מכובד המכבד את הבריות' (אבות ב א). וכבר אמר מי שאמר, המדמה בנפשו כי ייחשב 'מכובד' אף בלא שיכבד אחרים, הרי הוא טועה בדבר משנה, שהרי אמרו בפירוש 'איזהו מכובד המכבד את הבריות', נמצא המכבד את רעהו אינו אלא מכבד את עצמו.

סג. מספרים על הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שכל ימיו נהג לקדש על הכוס בשיעור הקטן יותר (המוכר כפי שיטת רבי חיים נאה), ולא הקפיד לקדש על שיעור הגדול (המוכר כשיטת החזון איש), ולאחר פטירת הרבנית ע"ה התחיל לקדש על כוס בשיעור גדול, והיה הדבר לפלא בעיני מקורביו, עד שהוברר טעמו, כי אותו גביע הקטן קיבל במתנה מחמיו אבי הרבנית, ולכבודה קידש דייקא בו על היין, כי העדיף להדר בזה מאשר להדר ב'שיעור הכוס'...

כע"ז מסופר על אחד מחסידי קמאי בעיה"ק טבריא שאחר פטירת הרבנית ביקש מנכדו שיסיר את ה'מראה' (שפיגעיל) הגדולה שהייתה תלויה על הארון בביתו, כי בכל השנים הייתה מראה זאת לצנינים בעיניו אלא שלא אבה לומר מאומה אחר שהבין כי רצון הרבנית במראה זאת, רק מיד לאחר שהשיבה נשמתה ביקש להעבירה משם.

סיפר אחד מבני הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שלאחר פטירת אביו הגדול החל נשאל 'שאלת רב' בכל ערב שבת - ששאלתו איזו אשה, יאמר לי הרב מתי הוא זמן הדלקת נרות שבת בשבוע זה, והנה בפעמים הראשונות ענה לה

וכתב ה'בעל הטורים' (פסוק ו) 'והנשיאים לא שלח עמהם שמצד הסברא היה נראה יותר לשלוח את גדולי הדור כדי שלא יתבייש שבט שמעון שנהרג נשיא משבטו' למלחמת מצוה זו נמנע משה מלעשות כן כדי שלא לגרום במעשה דומרי (ואין לו 'נשיא' לשלוח למלחמה), הרי דאף צער ובושה לאחריים³⁰.

הבן כהוגן, אך כאשר ראה שבכל ער"ש היא מתקשרת לשאול שוב ושוב שאלה זו, אמר לה באחת הפעמים בדרכי נועם, שבקל אפשר להשיג ולקנות 'לוח שנה', שם כתוב מדי שבוע בשבוע מתי צריך להדליק נרות, ויהי כשמוע האשה את דבריה התפלאה ואמרה בתמימות, שכבר שנים רבות שהיא מתקשרת לאביו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לברר אצלו זמן הדלקת נרות, ומעולם לא נתן לה עצה פשוטה זו... והרי ידוע היה הגר"מ כמי שאין הפנאי מנת חלקו, ולא עוד אלא שעול כבד היה רובץ על כתפיו להשיב שואליו בשאלות קשות שהגיעו לפתחו מכל העולם כולו, ואעפ"כ לא מנע את עצמו מלענות לאותה האשה בסבר פנים יפות מדי שבוע בשבוע בדבר שבנקל הייתה מגיעה לדעתו. מעשה שהיה אצל הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שאיש מכובד ניגש אליו כשבתו הקטנה מהלכת לצידו, הגרש"ז הושיט את ידו לשלום לאותו היהודי, והנה כאשר ראתה הילדה הקטנה את מעשה אביה הושיטה אף היא את ידה אל הגרש"ז... מיד מיהר ונטל 'שוקולד' ונתנו לידה. ובזה הרוויח שלא החליש את דעתה שכן לפי קטנותה לא היה בידה להבין מדוע לא רצה הרב להושיט לה ידו.

שוב מעשה שכיבדו פעם את הגרש"ז לסדר קידושין אצל אחד ממקורביו, אולם בבואו אל מקום החופה הבחין שהמחותנים כיבדו אדם שאינו הגון להיות בין עדי קידושין, וחשש שמא אין הלה כשר להעיד, אך לאידך גיסא לא רצה לפגוע בכבודו, מה עשה בחכמתו, ניגש לאותו עַד קידושין, ואמר לו, שיותר מן הראוי שאדם חשוב כמותו ישמש כ'מסדר קידושין', ולדעתו ראוי שהוא ישמש תחתיו כעד ואז יוכל אותו אחד להיות 'מסדר קידושין'. אותו יהודי ניסה ב'ענוותנותו' הגדולה לסרב, אך הגרש"ז לא וויתר בשום פנים ואופן, עד שהלה עלה לסדר קידושין כשהגרש"ז משמש כעד כשר, ובכך נכנסו החתן והכלה לחופה כדין (שהרי מותר למי שפסול לעדות לסדר קידושין אם גדול עומד על גביו ובודק שעושה הכל כדת משה וישראל).

על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע מסופר שכשרצה לשלח את ה'משמש' מחדרו (ברצותו לדבר ביחידות עם הנכנסים) לא היה אומר לו לצאת מחדרו, אלא ביקש ממנו בדרכי נועם שיעבור מחדר זה ויכנס לחדר אחר. כן היה בשנת תשי"ב כשביקר באנטווערפן וקהל גדול נהרו לשמוע את דרשותיו החוצבות להבות אש, ואף עזרת הנשים הייתה מלאה מפה אל פה הנשים שרצו לחזות בתואר קדשו בצאתו מן הבית המדרש אחר דרשתו, וזה גרם שביציאתו חסמו הנשים את השביל שהיה הרבי צריך לעבור דרך שם, כראות כן המשמש צעק 'נשים צאו החוצה', אולם כאשר שמע הרה"ק מסאטמאר את דבריו תיקן אותו ואמר 'אינו ראוי לומר לעם קודש לצאת החוצה, אלא יכנסו לעזרת נשים...'

בענין זה יש להסמיק מה שהביא הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו 'תוכחת חיים' (פרשת וארא, דף לד:): מה שנתגלה לו בחזיון הלילה, שראה עשיר תם וישר אחד מתושבי העיר איזמיר שבטורקיה כחודש לאחר פטירתו כשהוא לבוש בבגדים נאים והוא שש ושמת, והתפלא על כך מאד, וכששאלו איך ומדוע זכה לחיי העולם הבא ענה לו, על אשר לא נשתעבד במשרתיו באכזריות ובקושי, כי אם ברחמנות, שלא היה מכביד עליהם.

סד. צא ולמד חומר העון ממה שאמרו (ב"מ נח: נט.) 'כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים... אין לו חלק לעולם הבא' וכדאי הוא העיון בתשובתו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספרו 'מנחת שלמה' (סוף ס"ז) שהאריך לעורר בענין הלבנת פנים, ודן שם באריכות מדוע לא מצינו שהתירו לחלל את השבת כדי להציל את חבירו מהלבנת פנים (ועי' שו"ע א"ח שו"ד), ואיך א"כ מזלזלים בדבר חמור כזה.

שאלו פעם את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע הגדרה של 'ללמוד על מנת לעשות' מהי, וענה, לדעת שלא לפגוע חלילה בשום יהודי אפילו בדיבור קל ואפילו לרגע אחד חלילה.

בענין זה שנינו במשנה (אבות ד' יב) 'רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים', יש שהעירו מה ענין סמיכות מימרות אלו אהדדי, והסבירו קמאי, דכשם שב'מורא רבו' על התלמיד להתיירא מרבו אע"פ שאין הרב מתיירא ממנו, כיו"ב 'יהי כבוד חברך' יכבד אדם את חברו לשם שמים, ולא רק שלא יקווה ולא ייחל שבשכר זה יחזור חברו ויכבד אותו, אלא אף בידוע לו שחברו מזלזל בו לא ימנע מלכבדו. וזוהי 'אהבת ישראל' שלימה, שיהא אוהב כל אשר בשם ישראל יכונה מבלי לצפות שישיב לו כגמולו הטוב.

ורוכב ערבות שש ושמה בראותו את עמו נוהגים כבוד זה בזה. וכך פירש הייטב לב (בספרו 'רב טוב' פר' בשלח ד"ה ויאמרו איש אל אחיו) מה שנאמר (ישעי' ו ג) 'ואתה קדוש יושב תהילות ישראל וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבקות', שהקב"ה יושב ומצפה לתהילות ישראל שישבחו ויהללו איש את רעהו, ואם קרא זה אל זה ואמר קדוש - שיהודי אחד קורא

את רעהו 'קדוש' הוא, קוב"ה עונה כנגדם 'קדוש קדוש' - ה' צבקות' כלומר שקורא על שניהם - זה קדוש, וזה קדוש⁹⁹.

איתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא נח) **אמר להם הקב"ה לישראל בני אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה ותהיו מכבדין זה את זה...¹⁰⁰**

סה. הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל היה אומר ש'איש' בגימטריא כמנין 'לרעהו'⁽³¹¹⁾, כי רק עם 'רעהו' נחשב האיש לאיש, כי כל תכלית האדם הוא להיטיב עם רעהו.

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל תיקן בישיבתו, שכל בחור הנטל את ידי לצורך סעודה או כהכנה לתפילה, ימלא כלי מים לחבירו וחבירו ימלא עבורו, וטעמו ונימוקו עימו, שהרי על כל אחד למלא פעם אחת כלי מלא במים, אם כן עדיפא ליה שיקיים בדרכו עוד מצווה - חסד, וכן חבירו יקיים כך...

כשביקר הרה"ק ה'בית אברהם' בארה"ק, אמר לחסידיו בעת הפרידה, הרי יודעים אתם כמה החדרתי בכם את העבודה באמירת 'נשמת' בצפרא דשבתא, אך דעו נא כי עשיית 'טובה' ליהודי, גדולה בערכה יותר מאלף פעמים 'נשמת'.

וכבר העיד כן הרה"ח ר' יואל אשכנזי ז"ל ששמע מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע שאמר מ'דארף וויסען אז אויסהערן א איד און אריינברענגען אין איהם א גוטע הרגשה איז נישט ווייניגער ווי זאגן טויזנט מאהל נשמת [צריך לדעת שלהקשיב ליהודי ולתת לו הרגשה טובה לא חשוב פחות מלומר אלף פעמים נשמת] (שיח זקנים ח"ג).

פעם הלך הגה"צ רבי משה מינדנער זצוק"ל בדרך, באמצע הילוכו עברה על ידו עגלה נוסעת, ובעל העגלה הפציר ברבי משה שיעלה אל העגלה ויסע עמו, אולם רבי משה מיאן באומרו שיכול הוא להלך ברגליו, אך הבעל עגלה התחנן בפניו שיעלה, עד ששאלו רבי משה מפני מה הינו מבקש ממנו כל כך, השיב לו בעל העגלה, במו אוזני שמעתי מהרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע שיום שלא עשה בו טובה ליהודי אינו נחשב כיום בחיי האדם, ומאחר שעדיין לא עשיתי היום אפילו טובה אחת, על כן רוצה אני לגמול עמך חסד לקחת אותך בעגלתי.

מסופר על הרה"ק מסקולען זי"ע, אשר בימי צר ומצוק ימי ה'מלחמה', עלה בידו לאפות כמות מצומצמת של מצות מהודרות ונתן לכל אחד רק ג' מצות בתוך כך הגיע הבחור בנו של הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערעט ויז'ניץ זי"ע (לימים נודע כהגה"צ רבי משה ר"י סערט ויז'ניץ זצוק"ל), ואמר לרבי מסקולען שבא הנה בשליחותו של אביו לקחת שש מצות 'לא פחות ולא יותר'... אך הרבי לא אבה לתת לו יותר מאחרים - אחר שלא היו בידו די מצות, אך ר' משה שחזקה עליו פקודת אביו לא הסכים לילך משם רק עם ו' מצות בידו, בלית ברירה נתן לו הסקולענער ו' מצות...

ויהי בליל התקדש החג, התייצב ר' משה בבית הרבי מסקולען, כשג' מצות בידו אותם נתן לסקולענער שלא השאיר לעצמו אפילו מצה אחת - כפי ששיער ה'מקור ברוך' (על פי מה שהכירו) שבאהבת ישראל שלו לא ישאיר לעצמו מאומה. מכאן נלמד באיזה 'הילך מחשבה' חיו והילכו הצדיקים הללו.

עוד יסופר מעשה נורא, ברשותו של הרה"ק רבי מרדכי מראחמאסטריוקא זי"ע שהתגורר בירושלים עיה"ק, היו דפנות מסוכתו של הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע אשר בעיני הרבי היו שוות כל הון דעלמא, ואפילו כשפנה אליו עשיר מהעיר בארדיטשוב ברצותו לקנות את הדפנות בעד סכום גדול, מיאן הרה"ק לקבל את ההון העתק ולא אבה למכור את הדפנות היקרות, על אף שבאותם שנים היתה העניות שוררת בירושלים באופן נורא. כעבור כמה שנים חלה אחד מילדי ירושלים, ובכדי להציל את נפשו הוצרכו להסיק את הבית בעצים בכדי שלא תיפח נפשו מן הקור חלילה, ונכנס זקנו של הילד 'להזכיר' את החולה, מיד הלך הרה"ק בעוז ותעצומות הנפש (הוריד את 'שמות הקודש' שהיו חקוקים על הדפנות) חטב את דפנות הסוכה לעצים דקים ונתנם לזקנו כדי שיסיק בהם אש לחמם נפש הילד ותעלה לו ארוכה ומרפא...

סו. בימי קדם היה הגה"ק ה'בית הלוי' נוהג בצאתו מעירו לפשוט מעליו את בגדי הרבנות, והיה לובש בגדים פשוטים עם קסקט לראשו בכדי שלא ירגישו בו עוברי דרכים, פעם באמצע נסיעתו נפתחו ארובות השמים וגשמים עזים

כל גלגולי שלג וסיגופים שיעשה לכפרה, ומשנה ערוכה היא (יומא פה:): 'עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו'.

ובכר אמרו מעשה בתלמוד ירושלמי (דמאי פ"א ה"ב) על רבי פנחס בן יאיר שהיה צריך לעבור בנהר גינאי, עמד וציווה למים שיפנו לו את דרכו, ואכן המים נערמו כמו בקריעת ים סוף, ורבי פנחס בן יאיר עבר את הנהר ביבשה בתוך הים, שאלוהו תלמידיו האם גם הם ראויים שיתרחש להם אותו הנס והמים יהפכו עבורם לחומה, ענה להם רבי פנחס מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יומי יעבור - שכל מי שיכול להעיד בנפשו שלא פגע ביהודי מימיו הרי ראוי הוא שיבקע הנהר בזכותו. ומכאן שהשומר פיו ולשונו, ונזהר שלא לפגוע באיש ישראל חלילה בין בדיבור ובין במעשה, הריהו שקול כנגד שישים ריבוא מישראל שבזכותם נבקע הים, וראוי לו שיעשו עמו את הנס הגדול מן השמים.

ועל אחת כמה וכמה שיש להיזהר מעוון אונאת דברים חלילה, כי אם יפגע בכבוד אחרים לא יועילו לו

בהדי פניא דמעלי שבתא - זהירות מיוחדת ממחלוקת בערש"ק וביום השבת

כתב ה'בן איש חי' (פר' וירא פרשה שניה א) בשם החיד"א (מורה נאצבע ק"מ), בעלות המנחה ב'ערב שבת' הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, ובין המשרתים, והרבה טורח הספ"א בזה לחדר ריב, והאיש הירא יכוף יצרו, ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום, עכ"ל.

מוסיף ה'בן איש חי' על דבריו (וירא שנה שניה), ודע, כי הנה כל אדם העושה קטטה ומריבה עם אשתו או בנו או משרתיו וודאי נראה לו שהדין עמו וראוי לריב על המכשלה שיצאה מתחת ידם בעניני הבית, אך באמת,

ניתנו ארצה עד שכבר לא יכלו להמשיך בנסיעה. משראה כי בבית פלוני עדיין דולק האור מיהר לדפוק על שעריו, מתחילה לא פתח בעה"ב את הדלת, ואף משפתח לא הסכים כל כך במהרה להכניסו בצל קורתו, ורק לאחר תחנונים כי הקור בחוצות מסוכן לעוברים ושבים הסכים היהודי והכניסו לביתו, והשכיבו בפינת הבית בבזיון נורא, והנה, לא עבר זמן ארוך, הגיעו 'אורחים' לאותו הבית ה"ה 'מורו ורבו' המובהק של בעל הבית - הרה"ק רבי אהרן מקוידניוב זי"ע וכמה מחסידיו, מיד העלה בעה"ב את האור בכל הבית והגיש לפני האורחים כסעודת שלמה בשעתו, כשעבר הרה"ק מקוידניוב בדרכו ליטול ידיו לקראת הסעודה נחרד לראות את ה'בית הלוי' שוכב על הארץ בבזיון נורא, ומיד נזדעק על בזיון כבוד התורה... ומיהר להקימו מן הארץ וכיבדו ביותרת הכבוד.

כשמוע כן בעל הבית ש'אורחו' הראשון אינו אלא אותו 'גאון' שכל בני ישראל חרדים למוצא פיו, ניגש אליו בדחילו ורחימו וביקש 'מחילה סליחה וכפרה' על מעשיו שלא ייעשו... ענה לו הבית הלוי בהקדמת הכתוב (בראשית לד ז) שאמרו בני יעקב על דבר מעשהו של שכם בן חמור, 'כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה' ולכאורה צריך ביאור כפילות הלשון, כי בתחילה פתחו 'נבלה עשה' והוסיפו 'וכן לא יעשה'. אלא ביאורו שבני יעקב אמרו כי נבלה עשה כלפי אחותם - בת יעקב, והוסיפו שעל זה גופא היינו יכולים למחול על כבוד בית אבא ולהניח לו, אך הלא וכן לא יעשה הוא עשה דבר שאין לעשות עם שום בר ישראל יהיה מי שיהיה, ועל כך אין להם סליחה ומחילה ואחת דתם למות.

ובזה סיים הבית הלוי ואמר, על מה שפגעת בכבודי בתור הגאון הגדול הנני מוחל וסולח לך מחילה גמורה, אבל השפלה נוראה כזאת אסורה ליעשות עם שום אדם מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, על כך אינני יכול למחול ולסלוח לך עד שתעדין את מידותיך המגוננות ותלמד הכנסת אורחים מה היא. על כן, בוא נא עמי לביתי אשר בסלוצק למשך שבועיים ימים... וכך הוה, במשך שבועיים שימשו הבית הלוי בעצמו, מבלי תת לשום אדם לשמשו, אלא הוא ככבודו ובעצמו עמד ודאג לכל צרכיו ושמשו במסירות, עד שהיטיב לראות 'מידות' ו'טוב לב' מה הם.

סז. ואף לצורך מצות חינוך עדיף לקרב את נפש הילד למוטב בדברים רכים. וכה שאל פעם הגאון חסיד רבי נטע פריינד זצ"ל את הגאה"ק ה'חזון איש' זי"ע, האיך ראוי לחנך את התלמידים, אם במקל חובלים או בנעימות ובשפה רכה, נענה החזון"א והשיב, דקיי"ל (חור"מ קצח ט) 'משיכה' אינה קונה ברשות מוכר, ואילו 'הגבהה' קונה בכל מקום, והנה חלק מקנין המשיכה הוא 'הכנייה במקל' (עי' ב"מ טז), והרמז בזה, שבזה שירומם ויגביה את נפש התלמיד בדברי חיזוק ועידוד כי זה 'קונה' את נפש התלמיד הרבה יותר מ'הכנייה במקל'. וללמד על הכלל כולו יצא בכל הענינים שבין אדם לחבירו, שירבה בדברי שבח ויחפש כמה מעלות טובות בזולת ולחזור עליהם בפניו תמיד, ועי"ז יגביה וירומם את רוחו, ולא לחינם אמרו בכתובות (דף קיא:): 'טוב המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב'.

ובן אמרו חז"ל (גיטין נב.) הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן דכל בי שמישי (פירש"י, של ער"ש) הוו קא מינצו בהדי הדרי (היו שני רעים שבכל ערב שבת היה השטן מתגרה בם להביאם לידי מחלוקת), איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמישי עד דעבד להו שלמא (כשנקלע ר"מ לשם, התעכב להיות עמהם שלשה ערבי שבתות, בכדי להשכין שלום ביניהם), שמעיה (פירש רש"י, לשטן] דקאמר - ווי דאפקיה ר' מאיר לההוא גברא מביתיה (והיינו השטן).

מי שיש לו מה בקרקדו בין יבין שאם יצא איזה מכשול מתחת ידם, אין זה נעשה מאתם, ואין זה מעשה ידיהם, אלא הוא מעשה שטן כדי לחרחר ריב ומדון בעת ההיא... על כן, כל איש מבין כשיראה איזה מכשול וחסרון בענינים של הבית לא ישם אשמה על אשתו ומשלתו לריב אתם, אלא יתן אל לבו התנצלות הזאת שכתבנו כי אמת הוא, ואז ישתוק ולא יריב אתם ולא יתבעם, וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא, עכ"ל.

לשונונו לך - כוחה של שמירת הלשון לטב ולמוטב

איתא במדרש (רבה יח ג) שקרה שאל את משה בית מלא ספרים' מהו שיהא חייב במזוזה, וענה משה רבינו 'הן, ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע, (החדש, ריש הפרשה) וז"ל. כי גם אם תוכו של אדם יקדש בולו כמלאך (כבית המלא ספרים) לא יועיל אם לא יקדש פתחי פיו, וכן להיפך - גדול שמירת הפה אף אם לא יהיה בית מלא ספרים - פירוש, שלא יהיה מלא תורה ויראה, אם רק פתחי פיו שמורים קדוש יאמר לו - אך יזהר שלא יהיה בית העצים והתבן 'מעשי בהמה' שהם רשעים גמורים, אבל זולת זה עיקר הכל תלוי בפתחי פיו, ולכן בית מלא ספרים בעי מזוזה בפתח דווקא לרמוז כנ"ל.

כתב הגה"ק רבי חיים פלאג'י זי"ע (כף החיים סי' כז אות לה, גם הובא בתוספת חיים שם) וז"ל. אני הגבר ראתה עיני, שבכל בית שהייתה בו מחלוקת בערב שבת לעת ערב או בליל שבת, היה בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם ולא יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע ודו"ק ותשכת. ולמזהיר ולנוהר שלומים תן כמי נהר.

ובררך משל ממשיך ב'ארחות צדיקים' (בהקדמה, ע"ש) את התלמידי חכמים העוסקים בתורה ובמצוות ואינם נוהרים על פיהם, לחבית של יין ישן ומשובח מאד שיש חור בשוליה, מי הוא השוטה אשר ימלא בה יין, והרי הוא מאבד את כספו בידיים, ואדרבה, ככל שהיין חשוב ויקר

מצינו ב'חתם סופר' (ליקוטים ויקהל ד"ה ששת ימים) וז"ל. שעל ידי השבת מתברכים ששת ימי המעשה (זוה"ק יתרו פח). אלא שצריך בלי להחזיק הברכה, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, לכן כל מגמתו של שטן להחריך ריב בשבת - ביום שהברכה מצויה, כדי שלא תמצא כלי מוכן לקבל ברכה, ועי"ז מקולקלים כל ימי המעשה. ועד"ז אני מפרש (שמות לה ב-ג) ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם, פי' שמלאכת ששת ימי המעשה נעשה לכם בזכות קדושת יום השביעי, ולכן לא תבערו אש המחלוקת ביום השבת, כדי שתמצא הברכה מקום לחול, עכ"ל.

סח. אומר היה הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע על דברי חכמים (יומא ח ט) 'מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', שכמו שמדרך הטובלים במקוה מים - יסגרו העיניים והפה כדי שלא יכנסו בהם המים, כיו"ב הקב"ה מטהר את ישראל על ידי שישמרו כראוי על העיניים ומוצאות הפה.

זה בסור ברע, ומידה טובה מרובה - גדול שכרו של המקדש פיו לאמר לרעהו דיבורים המעודדים ומחזקים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, עובדא הוה בישיבת פוניבז' בימים ההם כשהגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין צוק"ל היה ה'משגיח' שם, נכנסו אליו כמה בחורים אשר מתוך קנאות התלוננו לפניו על מנהג שנשתרש בין תלמידי הישיבה, שהחברים עורכים לכל חתן - שמחת שבע ברכות, ואז משבחים את החתן בגוזמאות - שלא היו ולא נבראו, התהילה והתפארת לחתן אשר חין ערכו מי ימלל, ומן הראוי לעצור מנהג גרוע זה כמו שאמרה תורה 'מדבר שקר תרחק'. ענה להם המשגיח בחריפות לשונו 'דור זה האחרון חולה במחלה נוראה - שאי אפשר לאיש לשבח את זולתו, עתה כאשר פעם אחת בחיים משבחים מעט את האדם ונותנים לו עידוד וחיוזוק - גם את זה ברצונכם לעקור.

סט. פעם הביאו להרה"ק ה'ייטב לב' כד יין ששמו באידיש 'קריגעל', והיה הכד מיופה בכל מיני יופי, נענה הבן ה'קדושת יו"ט' לאביו, הנה קריגעל הלז כל כך יפה היא, אבל זאת לא אבין מדוע נקראת בשם מכוער כל כך - שכן קריגעל הוא מלשון מצה ומריבה, נענה האב ואמר, אה, את שמו 'הרוויח' ביושר, כי יש לו למעלה פה גדול (לשפיכת היין) - כלומר שמדבר מידי הרבה, וברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י יט).

ו"ל ה'מאור ושמש' על הפסוק (ישעי' סו כג) 'והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', והנה כשראש חודש חל להיות בשבת אזי יש עלייה גדולה לשכינה מאוד מאוד, ונעשה יחוד גדול בעולמות העליונים יותר כפולה ומכופלת משהיה ראש חודש בחול, ועל ידי כן יכולים כל בשר לנתק את עצמם מהגשמיות, לחזור בתשובה שלימה יותר משאר ראשי חודשים, וזה 'והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו', דהיינו כשיחול ראש חודש בשבת - אזי 'יבוא כל בשר להשתחוות לפני', לפי שהקדושה תהיה גדולה עד למאוד מאוד, ויהיה התעוררות התשובה בכל בשר, עכ"ל.

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה מוכיח ש'שבת ראש חודש' הוא כ'רגל' ויו"ט ממש, שהרי בגמרא (ר"ה מז:): אמרו 'וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב, ד כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל' (בחדש ושבת חייב ישנו ללכת להקביל פני רבו). ולכאורה צריך ביאור, הרי לא נזכר בפסוק שהלכה אל הנביא ב'רגל', והיאך למד מ'חודש ושבת' לענין רגל, אלא מכאן מוכח דכשחל חודש ושבת גם יחדיו נחשב אותו היום כ'רגל' ממש.

חוסף הרה"ק האדה"ז מסאדיגורא זי"ע (ועוד הרבה צדיקים), שבמוסף דשבת ראש חודש מצינו 'חידוש' נפלא שאינו כן בשאר מועדים וזמנים. והוא שלמוסף דשבת זו נתקנה ברכה מיוחדת (בברכה האמצעית), ולא נתקן כך בשאר זמנים, וכגון, בשבת שחל בו יום טוב מתפללים הנוסח של יום טוב ומזכירים בו שבת, לאידך בשבת חול המועד מתפללים נוסח של שבת ומזכירים בו את המועד, וכאן אין אומרים לא נוסח ד'שבת' ולא ד'ראש חודש', אלא נוסח מיוחד לשבת ראש חודש - 'אתה יצרת'... ללמדך גדולת שבת זו.

יהי השם אלוקינו עמנו, ויפרוש את סוכת שלומו עלינו שנוכל להצליח לעלות במעלות השלום והוותרנות, עושה שלום במרומוי הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן, ביום השבת יפתח וביום החודש יפתח, ויפתחו בפנינו כל השערים לטובה ולברכה.

יותר כך יהיה הפסדו גדול יותר, אלא תחילה יסתום את החור ואז יכניס וישמור שם את היין המשובח, והנמשל מובן, כי פה טמא דומה לחבית מחוררת שאינה מחזקת מה שנותנים בתוכה, וכל המצוות ומעשים טובים ילכו להבל ולריק אם חלילה לא יכין כלי מוכשר הראוי לקבל את היין.

וב'שב שמעתתא' מביא בהקדמה (ד"ה רבי שמעון בר יוחאי) דכשם שתורה שבכתב צריכה להיות כתובה על הקלף ובספר, כך נמי בתורה שבע"פ נחשב הפה כמו הקלף של התורה, ועל כן מן הראוי שיהא נקי וזך לכבודה של תורה, אבל אם חלילה מנבל ומטמא את פיו לא יוכלו לכתוב עליו את האותיות הקדושות.

וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח - מעלת וסגולת שבת ראש חודש

הנה ימים באים - 'שבת ראש חודש'. צדיקים גילו לנו גדולת שבת קודש זו, כי בה כביכול נעשים בני ישראל 'מחותנים' עם הבורא יתב"ש. שהרי את השבת מקדש הקב"ה - ואינה תלויה בקידוש החודש של בני ישראל, ואילו את ה'ראש חודש' מקדשים בני ישראל בהכרות בית דין 'מקדש מקודש' (אף כהיום שאין לנו 'קידוש החודש' ע"י בית דין, מכל מקום הכל מכח 'קידוש החודש' של בית הדין של הלל הזקן (עיי' רמב"ם ורמב"ן ספר המצוות קנג) שעמדו וקידשו עד סוף כל הדורות), נמצא שבשבת קודש זו הקב"ה מקדש ואף אנו מקדשים, והוא כעין 'מחותנים', ואין לך קירבה גדולה מזו (כעיי' הובא ב'אילה שלוחה' להרה"ק רבי נפתלי בהרה"ק ר"ש מירוסלאב ששמע בשבת ר"ח טבת מהרה"ק מסאדיגורא ששבת היא לה' ור"ח הוא לכם, ע"כ בשבת זו אפשר לבני' להיעשות מחותנים עם הקב"ה).

מה גדלה מעלת היום הזה, שבו ניתן הכוח בידי כל איש ואיש מבני ישראל - יהיה מי שיהיה, להתעלות טפח מע"ג גשמויותו ועביותו כל חד בדיליה. כי פעמים רבות נשמע הקול מתאונן לומר, מה אעשה וכה נתרבית עביות גופי (ברוחניות) עד שאיני יכול לעלות ולזוז ממקומי אפילו כמלוא נימא, לזה בא הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (לשבת ראש חודש) וגילה לנו כי לכן נתן לנו הקב"ה מועדים וזמני קודש שבהם הקב"ה מתקרב ויורד לתוך בתינו - בתי הנפש, ומסייע בעדינו להתעלות איש איש ממקומו - משם יקבצך ה' אלוקיך ומשם יקחך. ובפרט בשבת ראש חודש

ע. ידוע מאמר העולם שבאמירת 'עושה שלום' פוסעים לאחור בכפיפת ראש (א"ח קב"ג א), כי הדרך להשכין שלום - אך ורק בהכנעה שיעתק ממקומו, יחזור לאחוריו שלש פסיעות ויכוף ראשו לרעהו, ואז הכל יבוא על מקומו לשלום.